

MACRON'UN MALİ POLİTİKASINDA AFGANİSTAN ETKİSİNİ ANLAMAK

UNDERSTANDING AFGHANISTAN EFFECT IN MACRON'S MALI POLICY

Yıl 2, Sayı 2, ss.69-91.

Year 2, Issue 2, pp.69-91.

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Article Type: Research Article

Geliş Tarihi: 14.03.2022

Submitted: 14.03.2022

Kabul Tarihi: 17.07.2022

Accepted: 17.07.2022

Atf Bilgisi / Reference Information

Gürseler, C. (2022). Makron'un Mali Politikasında Afganistan Etkisini Anlamak, *Africana-Inönü Üniversitesi Uluslararası Afrika Araştırmaları Dergisi*, 2 (2), 69-91.

Ceren GÜRSELER

Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Devletler Hukuku Ana Bilim Dalı,
cerengurseler@nevsehir.edu.tr
ORCID: 0000-0001-6308-5345

Öz

Afrika, Fransa'nın gerek iç gerekse dış politikası kapsamında önem teşkil etmektedir. Son dönemlerde ise Afrika politikasında Fransa'nın Mali ile ilişkileri öne çıkmaktadır. Söz konusu ilişkilerde ve politikalarda değişimin yaşanması, Mali'de saldırıların ve istikrarsızlığın devam etmesi, Fransa'nın Mali'deki askeri birliklerinin sayısını azaltması ve bunda amaç ve araç değişikliğine gitmesi ABD'nin Afganistan'dan çekilmesi ile aynı döneme denk gelmiştir. Dolayısıyla Fransa'nın Mali politikası ile ABD'nin Afganistan'dan çekilmesi arasında benzerlik kurulmuştur. Mali, Fransa'nın Afganistan'ı mı olacak sorusu sorulmuş; Mali'deki Fransız politikaları istenilen hedeflere ulaşılmaması sebebiyle başarısız olarak nitelendirilmiştir. Oysa Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron, bu tabloya karşı Avrupalılaşma, Afrikalılaşma ve Stratejik Özerklik ilkelerini uygulayarak Afganistan ve Mali politikalarının olası olumsuz etkilerini gidermek istemekte ve tablonun ABD'nin Afganistan deneyiminden farklı olduğunu kanıtlamaya çalışmaktadır. Bu bağlamda Barkhane Operasyonu'nda Fransa'nın rolünü azaltırken Sahel ülkeleri askerlerinin sayısının artması ve Avrupalı devletlerin verdiği desteğin artması başlıca örnekler olarak verilebilir. Bir diğer ifadeyle Afrikalılaşma ve Avrupalılaşma stratejileri uygulanarak Fransa'nın askeri operasyonlarındaki rolünün azaltılması hedeflenmektedir. Bu iki başlık Macron'un belli başlı amacı olan Stratejik Özerklik kavramında da karşımıza çıkmaktadır. Özellikle Paris'in Afganistan politikası kapsamında ABD'den ayrı bir politika izlediği yani Stratejik Özerklik ilkesini öne çıkardığı görülmektedir. Stratejik Özerklik ilkesi ile ve Afganistan politikası ile Macron'un Mali politikası anlaşılabilir. Macron, ABD'nin Afganistan'dan çekilmesini/deneyimini Stratejik Özerklik, Avrupalılaşma ve Afrikalılaşma ilkeleriyle bağlayarak Mali ve Sahel siyasetini oluşturmak istemektedir. Avrupalılaşma stratejisinde Afrika'da askeri varlık gösterme gibi bazı politikalar AB'nin faaliyetleri altına alınmak istenmektedir. Afrikalılaşmada ise Afrikalı birimlerin ve kuvvetlerin alanda daha fazla sorumluluk alması hedeflenmektedir. Böylelikle her üç ilkenin de Mali'de çalıştırılması ya da uygulanması istendiği söylenebilir. Macron, Mali'den çekilişi Afganistan'dan farklı değerlendirmeye çalışmış ve Mali stratejisini üç ilkeye oturtmuştur.

Anahtar kelimeler: Emmanuel Macron, Fransa, Sahel, Mali, Stratejik Özerklik, Afrikalılaşma, Avrupalılaşma.

Abstract

Africa bears importance for France both in internal politics and external politics. Regarding African politics, particularly France's relations with Mali come to the forefront recently. Implementing changes in these relations and policies, continuation of attacks and instability in Mali, France's decision to decrease the number of its military troops in Mali and changing aims and tools of military structure in Mali coincided with the US withdrawal from Afghanistan. So a resemblance was made between France's Mali policy and the US withdrawal from Afghanistan. The question of whether Mali will be France's Afghanistan was asked; France's policies regarding Mali were declared unsuccessful as French aims could not be implemented. However French President Emmanuel Macron, through implementing the principles of Strategic Autonomy,

Europeanization, Africanization aims to eliminate potential negative effects of the policies towards Afghanistan and Mali and tries to prove that the French experience is different from the USA's experience in Afghanistan. In this regard, decreasing France's role while increasing the number of soldiers of Sahel countries and support given by the European states for the Barkhane Operation can be given as examples. In other words through applying the principles of Europeanization and Africanization, it is aimed to decrease France's role in military operations. These two headings come to the front with the concept of Strategic Autonomy as well which is Macron's principal aim. Especially regarding Paris' politics towards Afghanistan, it is recognized that France implements politics different from the USA so the principle of Strategic Autonomy is highlighted by France. Through analyzing Strategic Autonomy principle and policy towards Afghanistan, Macron's policy regarding Mali can be perceived. Macron combines the US withdrawal/experience from Afghanistan with Strategic Autonomy, the principles of Europeanization and Africanization to formulate policies regarding Mali and Sahel. Certain policies like military existence in Africa are aimed to put under the EU's activities through Europeanization. Regarding Africanization, it is aimed to give African units and forces more responsibility in the field. For this reason, it can be said that each one of these three principles are aimed to be applied and implemented in Mali. Macron tries to evaluate withdrawal from Mali differently from Afghanistan withdrawal and centers the Malian strategy on these three principles.

Keywords: Emmanuel Macron, France, Sahel, Mali, Strategic Autonomy, Africanization, Europeanization.

Structured Abstract

Coinciding of France's decision of withdrawing from Mali with the US withdrawal from Afghanistan, Taliban's taking over Afghanistan, continuation of terrorist attacks in the Sahel despite France's aim of countering terrorism lead to mutual evaluation of both France's experience in Mali and the US experience in Afghanistan. Due to failure of both countries 'in achieving their goals; Paris 'Malian experience is recognized as "France's Afghanistan" or "Afghanistan 2.0" meaning France has not succeed in its aims and it is in this context that she is withdrawing from Mali. Critics argued that France's withdrawing of its troops will result in coming power of undemocratic leadership with no respect to human rights and which is contrary to France's interests in Mali.

French military existence in Mali comes to the forefront with Serval and Barkhane Operations. With these two Operations it is aimed to prevent Afghanization of Mali. Each Operation succeeded and failed in certain points. It has to be remembered that Serval Operation played a crucial role in suppressing rebellion in northern Mali. Rebels 'advance to capital Bamako was halted. The military and government were supported in recapturing northern Mali. On the other hand, terrorist attacks continued in the Sahel.

Against the evaluations that these two operations were unsuccessful, Paris highlights the underlying cause of the withdrawal. France's role will decrease because Sahel states 'troops will be stationed instead of French troops and the European states will give support to the Barkhane Operation which aims countering-terrorism. For this reason, it is possible to talk about France's military existence with outweighing counter-terrorism mission, internationalization of countering-terrorism and Africa's taking a lot more responsibility. In addition to this, despite conflictual decision of withdrawal from Mali, Macron emphasizes that France will stay in the Sahel region. Macron reemphasizes that France and military troops will support countering-terrorism missions against al-Qaida and ISIS affiliated terrorist organizations in Africa especially in the Sahel. Macron tries to evaluate withdrawal from Mali differently from the scenario "Afghanistan 2.0" and centers Malian strategy on Strategic Autonomy, Europeanization, Africanization.

To legitimize not only its continuing existence in the Sahel but also its decision of withdrawing from Mali, France formulates policies according to the principles mentioned above. Macron's evaluation of Afghan policy especially through focusing on Strategic Autonomy indicates distinction among Transatlantic relations. Moreover the principle sheds the light on the claim of Europe's formulating policies independently from the USA.

Macron aims to "Europeanize" French foreign policy towards in Africa. The principle is based on two units. Firstly; it is aimed to protect the Europeans in Africa and secondly; it is aimed that Europe will give support to military troops in Africa. In this conjunction, French existence in Sahel can be given as

example. The first and foremost mission of France is countering terrorism. It is acclaimed that Europe has to be included and to have responsibility in the regions where France is active. It has to be kept in mind that under the heading of Africanization as well Africa's national and local military units are aimed to be included in the process.

France's policy towards in Mali has been changed. It has been transformed from non-intervention to intervention while the option of withdrawal has always been on the agenda and later the strategies of Europeanization and Africanization are put forward to support Strategic Autonomy. However the one who makes crucial move or declares withdrawal option is current president Emmanuel Macron. It is Macron who fully realizes this aim neither Sarkozy nor Hollande.

Through giving the Afghan example, the new kind of French existence can be legitimized. Under the terms of Strategic Autonomy, not only in Africa but also in the Middle East, France will continue to exist militarily, economically, politically and strategically. To indicate differences with the USA this principle called Strategic Autonomy is used and can be further used in different regions like Africa. Early withdrawal from Mali and stressing the concept of Strategic Autonomy can be traced in Macron's criticizing the USA and cooperation in counter-terrorism. During the process, Africanization and Europeanization will be implemented as well.

Giriş

Mali'de başta terör saldırıları olmak üzere istikrarsızlığın devam etmesi, Fransa'nın Mali'deki askerî birliklerinin sayısını azaltması ve askerî yapılanmasında amaç ve araç değişikliğine gitmesi ABD'nin Afganistan'dan çekilmesi ile aynı döneme denk gelmiştir. Dolayısıyla Mali, Fransa'nın Afganistan'ı mı olacak soruları sorulmaya başlanmıştır. "Afganistan 2.0" ya da "Fransa'nın Afganistan"ı ifadeleri, Fransa'nın çekilmesiyle Mali'nin terör gruplarının ve ayrılıkçı yapılanmaların eline geçeceğini yani Fransa'nın hedefinde başarısız olduğunu öne sürmek için kullanılmaktadır. Paris'in askerî faaliyetlerinde ve ilgili amaçlarında değişikliğe gidilmesi sebebiyle bu tip yorumlar yapılabilir. Fakat bu noktada bazı Fransız askerî unsurlarının Mali'de kalmaya devam ettiği unutulmamalıdır. Örneğin Sahel'de Fransa'nın hem kendi bünyesinde hem de çeşitli uluslararası oluşumlarda program sürdürdüğü hatırlanmalıdır.

Mali'nin ve içinde bulunduğu Sahel bölgesinin Fransa için "Afganistan 2.0" olma ihtimali vardır. Fakat bu noktada şunun da hatırlanması gerekmektedir: Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron, ABD'nin Afganistan'dan çekilmesini/deneyimini Fransa lehine kullanmak istemektedir. "Fransa bölgede kalmazsa sonu Afganistan gibi olabilir" gerekçesi kullanılarak Paris, bölgede askerî varlığını sürdürecektir. Mali'den kısmi çekilmenin hedeflendiği açıklanırken terör ile mücadele Fransa'nın gündeminde kalmaya devam etmektedir. Fransa'nın cumhurbaşkanlığı seçim sürecine girdiği ve Macron'un yeniden aday olması da terörizmle mücadeleyi gündemde tutacaktır. Bunun yanında Ocak 2022'de Fransa'nın AB dönem başkanlığının başlaması da Macron'un ilgili politikalarını değerlendirmede önem arz etmektedir.

Mali politikasını incelemeden önce Fransa'nın Afganistan siyasetine girmek önemlidir; çünkü "Afganistan 2.0" ya da "Macron'un Afganistan'ı" (Taylor, 2021) ifadelerinin böylelikle anlaşılabilceği düşünülmektedir. Fransız dış politikası kapsamında Afganistan'a yönelik faaliyetler ve söylemler aynı zamanda Paris'in Orta Doğu'da eski rolüne dönme, Libya üzerindeki Fransız-İtalyan rekabetinde öne çıkma ve Doğu Akdeniz'deki enerji kaynaklarından yararlanma hedeflerinde okunabilir. Bu bağlamda Macron kimi diplomatik faaliyetleriyle öne çıkmaktadır ve Macron'un diplomatik alandaki aktif tutumu Afganistan, Irak ve Afrika üzerindeki siyaseti üzerinden örneklendirilebilir.

Macron, ABD'nin Afganistan'dan çekilişini Mali ve Sahel politikalarında farklı ilkelere başvurarak değerlendirmektedir. ABD'nin Afganistan'dan erken ve Batılı müttefiklerine bilgilendirme yapmadan çekilmesi; Transatlantik ilişkilerini, terör saldırılarının artması ve göçün yoğunlaşması endişelerini ve Batılı güçlerin diğer bölgelerdeki askerî kuvvetlerini geri çekmesi başlıklarını gündemde tutmuştur. Fransa ise yukarıda sayılan unsurları Afrika gibi dış politikasının diğer kalemlerinde "Stratejik Özerklik" başlığı/ilkesi ile beraber kullanmaktadır. Transatlantik ilişkilerinde başat unsurlar yerini korurken Macron, Stratejik Özerklik kavramını öne çıkararak Fransa'nın ABD'den ayrılan politikalarını meşrulaştırmaya, bahse konu politikaları Avrupa'nın sorumluluğu ve işbirliği başlıkları altında toplamaya çalışmaktadır.

Stratejik Özerklik'in yanında Avrupalılaştırma (*Europeanization*) ve Afrikalılaşma (*Africanization*) ilkeleri de kullanılmaktadır. Özellikle Avrupalılaştırmanın Stratejik Özerklik ile yakından ilişkisi bulunmaktadır. Çünkü Afrika'da askerî varlık gösterme gibi bazı politikalar Avrupa Birliği'nin (AB) faaliyeti kapsamına alınmak istenmektedir. Afrikalılaşmada ise yerel güçlerin diğer bir ifadeyle Afrikalı birliklerin ve kuvvetlerin öne çıkarılması, daha fazla sorumluluk alması hedeflenmektedir. Elysée Sarayı'nın Barkhane Operasyonu'nda değişikliği giderek AB ve Afrikalı unsurların Fransa'nın yarattığı boşluğu doldurmasını hedefleyerek her üç ilkenin de Mali'de çalıştırılması ya da uygulanması istendiği söylenebilir. Diğer bir ifadeyle Macron, Mali'den çekilişi "Afganistan 2.0"dan farklı değerlendirmeye çalışmış ve Mali stratejisini üç ilkeye oturtmuştur.

Bu çalışmada Fransa'nın Afganistan ve Mali politikaları karşılaştırılıp Stratejik Özerklik, Avrupalılaştırma ve Afrikalılaşma başlıkları altında ilgili politikalar incelenecektir. Birincil ve ikincil kaynaklara başvurularak Mali'nin Fransa'nın Afganistan'ı olup olmadığı değerlendirilecektir. Paris'in Afganistan ve Mali politikaları arasında benzerlik ve karşıtlık ilişkileri kurulacaktır. Mevcut lider Emmanuel Macron'un söylemleri ve politikaları analiz edilecek ve politika kapsamında Fransa'nın Mali'ye düzenlediği askerî operasyonlar incelenecektir. Diğer bir ifadeyle Fransa Cumhurbaşkanı Macron'un Mali'ye yönelik politikasını anlayabilmek için uluslararası ilişkilerde ve dış politika gündeminde en fazla öne çıkan başlık olan askerî ilişkilere odaklanmak faydalı olacaktır. Aynı zamanda konunun bütünüyle anlaşılması için Macron dönemi öncesinden örnekler vermek yarar sağlayacaktır.

Çalışma, Fransa'nın son dönemdeki Afganistan, Mali ve bir anlamda da Sahel politikalarını kapsamaktadır. Her ne kadar çalışmada mevcut lider Emmanuel Macron dönemine odaklanılsa da Macron'un seleflerine de başvurarak Afganistan, Mali ve Sahel politikalarında benzerlik karşıtlık ilişkisi kurulacaktır. Bu çalışmayla Fransa'nın Afganistan ve Mali politikaları arasında benzerlik olup olmadığı, Mali'nin "Fransa'nın Afganistan'ı" olup olmadığının değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Bunu yaparken Stratejik Özerklik, Avrupalılaştırma ve Afrikalılaşma ilkeleri üzerinde durulacaktır. Örneğin Stratejik Özerklik ilkesi Macron'un Afganistan politikası bağlamında incelenecektir.

Bu çalışmanın araştırma problemi Fransa'nın Mali siyasetinde değişikliğe gitmesinin Fransa'nın ve ABD'nin Afganistan politikaları kapsamında ne kadar etkili olduğu ve herhangi bir etkiye sahip olup olmadığıdır. Diğer bir ifadeyle Paris'in Mali politikalarının hangisi veya hangileri başarısızdır ki mevcut tablo Fransa'nın Afganistan'ı olarak değerlendirilmektedir?

Yukarıda kısaca değinilen değerlendirmeler, çalışmada üç başlık altında incelenecektir. "Macron'un Afganistan Politikası" adlı ilk bölümde ilgili politikalar özellikle Stratejik Özerklik ilkesi bağlamında değerlendirilecektir. İkinci bölüm olan "Mali'de Neler Oluyor?"da ise Mali'deki istikrarsızlık ve güvensizlik ortamının genel çerçevesi çizilerek okuyucunun Afganistan ile benzerlik-karşıtlık ilişkisini kurması sağlanacaktır. Üçüncü bölüm olan "Macron'un Mali'deki Karnesi"nde Serval, Barkhane ve Takuba askerî operasyonları Afrikalılaşma gibi ilkeler bağlamında değerlendirilecek ve çekilme/küçülme başlıkları ele alınacaktır.

Macron'un Afganistan Politikası: Stratejik Özerklik

Mali'deki istikrarsızlık sarmalının yanı sıra Mali'nin Sahel bölgesinde bulunması, bölgenin diğer ülkelerinde terör gruplarının ve ayrılıkçı grupların varlığı Mali'yi ve daha genel olarak Sahel'i "yeni Afganistan" olarak düşündürtebilir. IŞİD, El-Kaide ve diğer terör yapılanmaları bu coğrafyada kolaylıkla faaliyet gösterebilmekte ve etkilerini diğer bölgelere yayabilmektedir. Öte yandan çekilme kararını Mali'nin Fransa'nın Afganistan'ı olduğu te-ziyile ifade etmek Afganistan'ı ve Mali'yi aynı kefeve koyacağı, ABD'nin ve Fransa'nın ilgili politikalarını benzeteceği için gerçeği yansıtmayacağı düşünülmektedir.

Macron'un Afganistan politikasının özellikle Stratejik Özerklik ilkesi bağlamında değerlendirilmesi önemli olacaktır. Transatlantik ilişkilerinde ayrım ve bu noktadan hareketle Avrupa'nın ABD'den bağımsız bir şekilde siyaset üretmesi tezi böylelikle anlaşılabilir. Stratejik Özerklik, Avrupa'nın özellikle güvenlik politikasında ABD'den bağımsız olarak siyaset üretmesi ve söz konusu siyasetin uygulanması olarak kısaca ifade edilebilir. Avrupa'nın stratejik ve askerî egemenliği olarak da değerlendirilebilir (Ricketts, 2020, s. 23). Macron'a göre Stratejik Özerklik, AB'nin jeostratejik bağımsızlığını kuvvetlendirecektir (Michon, 2021). 01 Ocak 2022'de Fransa'nın AB Dönem Başkanlığı'nın başlaması ile Macron'un Stratejik Özerklik kavramının (Rovan, 2021) üzerinde daha çok duracağı açıklamalarından anlaşılmaktadır. Stratejik Özerklik ile birlikte Macron'un bazı politikaları "Fransa geri döndü" (Staunton, 2022, s. 18) söylemi kapsamında değerlendirilebilir. Bu "geri dönüşte" ABD'den bağımsız ve farklı bir politika izlendiği, Fransa'nın kendine ait gündemi olduğu tezlerinin üzerinde durulmaktadır. Böylelikle otonom bir hareket alanına Orta Doğu, Afrika gibi bölgelerde sahip olunabilecektir.

Macron, doğal olarak NATO bağlamında da Stratejik Özerkliği değerlendirmektedir. Afganistan'daki Amerikan deneyimini; ABD ile Avrupa'nın aynı frekansta olmadığını ve ayrı politikaların izlenmesi hedefini göstermek için kullanmıştır ve kullanacağı tahmin edilmektedir. Örneğin Macron, NATO ile uyumlu bir Avrupa ordusunun kurulmasını önermiştir. Savaşı engelleyen uluslararası işbirliğinin sağlanması gerektiğini, mevcut tehditlere cevap vermesi gerektiğini ve daha güçlü bir Avrupa'nın oluşması gerektiğini kaydetmiştir. Avrupa'nın savunma özerkliğinin ve NATO üyeliğinin birbiriyle uyumlu olacağı görüşündedir (L'Opinion, 2021). Stratejik Savunma Özerkliğinin NATO'ya alternatif olabileceğini ifade ederken aslında bu yapının bir parçası olabileceğini de kaydetmiştir. Macron, NATO'ya yönelik tartışmalı açıklamalarda da bulunabilmektedir. Örneğin "NATO'nun beyin ölümünün gerçekleştiğini" (Le Figaro, 2019) iddia ederken diğer yandan da NATO'ya inandığını kamuoyuyla paylaşmaktadır. Ayrıca örgütün siyasi gücünün ve stratejik konseptinin açıklığa kavuşması gerektiğinin ve NATO'nun daha politik bir yaklaşıma sahip olması gerektiğinin de altını çizmektedir.

Macron'un "Stratejik Özerkliği"ni meşrulaştırabilecek ve destekleyebilecek gelişmelere ise uluslararası gündemde rastlanmaktadır. Diğer bir ifadeyle bazı gelişmeler Stratejik Özerklik kavramının tartışılmasını desteklemektedir. En başta ABD Başkanı Joe Biden'ın Afganistan'dan çekilme kararı söz konusu ilkenin yeniden gündeme alınmasına neden olmuştur. Macron, Biden'ın çekilme planını ve çekiliş şeklini Avrupa'yı Stratejik Özerklik fikrine alıştırmak için kullanmaktadır.

Avrupa içindeki siyasi dengelerin de Macron'un yukarıda bahsedilen programının ya da söylemlerinin oluşmasında etkili olduğu düşünülmektedir. Özellikle Almanya'da Angela Merkel'in başbakanlığı bırakmasından sonra Avrupa'daki yeni denge merkezinin Fransa olması hedefinin altı çizilmektedir (Ellyatt, 2021). Avrupa'nın en başta gelen askerî güçlerinden birini Fransa'nın oluşturduğu hatırlanmalıdır. Dolayısıyla Macron'un Avrupa'ya odaklanması ve "daha fazla Avrupa" (O'Grady, 2021) söyleminde bulunması anlaşılabilir.

Gerek diplomatik alanda Macron'un öne çıkması gerekse Stratejik Özerklik fikrinin altı çizilmesi Fransız kamuoyunun desteğini alma bağlamında da yorumlanabilir. Çünkü terörizmle mücadele hedefiyle Irak'ta kalmamacamı belirtmek, Afrika'da terörizmle mücadele temelli siyaset üretmesi sadece diplomatik alanda değil Macron'u iç kamuoyu bağlamında da etkileyecektir. Zaten Fransa'nın cumhurbaşkanlığı seçim sürecine girdiği ve Macron'un da yeniden aday olduğu hatırlanmalıdır.

Stratejik Özerklik fikri her ne kadar Elysée Sarayı tarafından öne çıkarılsa da Fransa bu ve benzeri hedeflerini gerçekleştirilmede dış desteğe ihtiyaç duymaktadır. Macron, Avrupa'daki diğer devletleri de Avrupa'nın bu otonomi sahasına çekmeyi istemiştir fakat Biden'in ABD başkanlık koltuğuna oturmasıyla dile getirilen Atlantik'te yeni ittifak modeli Macron'un söz konusu hedefte yalnız kalmasına sebebiyet vermiştir. Fransa'nın Sahel'deki askerî birliklerinin faaliyet göstermesi ya da askerî planlarının devam etmesi için Kanada, Almanya, İspanya, Çekya, Litvanya ve Birleşik Krallık'tan destek beklediği unutulmamalıdır.

Fransa'nın Afganistan bağlamındaki siyasetine kısaca değinmek de yararlı olacaktır. 11 Eylül 2001'de ABD'ye düzenlenen terör saldırılarından sonra Fransız askerî birlikleri Afganistan'a konuşlanmıştır. Paris, Afganistan'da aktif bir tutum takınmıştır. ABD kadar olmasa da Afganistan'da varlık göstermiş ve bu bağlamda çeşitli kayıplar vermiştir. 2002 ile 2014 arası dönemde 90 Fransız askerî öldürülmüştür, 700'den fazla asker yaralanmıştır.

Fransa NATO'nun operasyonu olan Enduring Freedom'a başından beri katılım gösteren bir NATO üyesi olmuştur. 2001 ile 2012 arasında 4000 Fransız birliği Afganistan'da görev almıştır. Fransa, az düzeyde olsa da Afgan birimlerinin güvenlik eğitimine katkıda bulunmuş ve Afganistan'ın kalkınmasına yönelik işbirliğine katılmıştır. Fransa ayrıca Afgan Ulusal Ordusu'nun oluşmasına da destek vermiştir. ISAF'ta varlık göstermiştir. BM'nin çatısı altında gerçekleşen Pamir operasyonuna katılmıştır. 2002 ve 2006 yılları arasında BATFRA adı altında Fransız askerleri Kabil'de görevde bulunmuştur. Bölgenin ve çevresinin güvenliğinin sağlanması görev edinilmiştir; merkez olarak Kabil Havaalanı kullanılmıştır. Taliban'ın 2006'da karşı ayaklanmasını başlatması üzerine 2007'de Taliban'a karşı girişilen uluslararası koalisiyona Fransa da katılmıştır.

2007'ye gelindikten sonra Afganistan başlığında Fransa'nın siyasi değişikliğe gittiği görülmektedir (Nougayède, 2008, s.5). Örneğin Nicolas Sarkozy yönetimiyle birlikte Elysée Sarayı, Afganistan operasyonunu demokrasilerin köktendencilığe ve terörizme karşı birliği olarak nitelendirmiştir. 2008 ve 2009'da Fransız ordusu yeniden bölgede konuşlanmış ve Taliban'a karşı girişilen askerî mücadeleye katılımını arttırmıştır. Genelde Fransa'nın askerî ve maddi katkısı diğer ittifak üyelerinkiyle kıyaslandığında düşük oranda seyretmiştir (Nougayède, 2008, s.5).

Fransa'nın Afganistan'daki politikası ayaklanma karşıtı (counterinsurgency) görevlerde bulunmasına dayanmakta idi (Griffin, 2016, s. 906). Fransa'ya göre bu Afganistan'da uygulanabilecek ya da kullanılabilir araçlardan sadece biri idi. Fransa ayaklanma karşıtı operasyona istikrarın sağlanmasında yöntem olarak bakarken savaş yöntemi olarak kabul edilmesine karşı gelmekteydi (Schmitt, 2015, s. 163).

2021, ABD'nin Afganistan'dan çekilmesini içerdiği için önemli bir yıldır. Transatlantik ilişkilerinin, işbirliğinin en somut göstergesi olarak yorumlanabilecek NATO'nun Afganistan operasyonunda sona Biden'in Amerikan askerlerinin Afganistan'dan çekilmeye başlayacağını açıklaması ile gelinmiştir. Mayıs ayında ise Fransa; Afganistan'dan Fransız askerlerini, personelini ve Fransız ordusu ile beraber çalışan Afgan personelini çekmeye başlamıştır. Fransa, ABD'den çok önce hatta 2012'de asker çekme faaliyetine başlamıştır. Eski cumhurbaşkanları Sarkozy ve Hollande dönemlerinde çekilme gündemde kalarak uygulanmıştır. Hollande, 2012 sürecinde çekilmeyi hızlandırmıştır. Bunun yanında 2014'te Afganistan'daki askerî operasyonlarına son vermiştir. Zaten 2010'da Lizbon'da gerçekleşen NATO Zirvesi'nde 2014'nün çekilme tarihi olarak belirlendiği hatırlanmalıdır. Aynı zamanda operasyonların sorumluluğunun ve bölgelerin güvenliğinin sağlanması görevlerinin yerel unsurlara verilmesi kararı alınmıştır.

Sadece Batı ittifakından değil Fransa'nın içinden de Macron'a aldığı erken çekilme kararı nedeniyle eleştiriler gelmiştir. Bu bağlamda özellikle dışişleri bakanlığının ve diplomatik çevrelerin eleştirilerde bulunduğunu ifade etmek mümkündür. Örneğin Macron; Biden'in Afganistan'dan çekilme kararını farklı ve olumsuz değerlendirdiği gerekçesiyle eleştirilmiştir. Fransa'nın çekilmesinin Afganistan'ın düşmesinde tetikleyici olduğu dahi öne sürülmüştür. Fakat Fransa'nın Afganistan büyükelçisi David Martinon'un Fransız personelinin Afganistan'dan tahliyeleri için çalışmalara başlanması gerektiğini açıklaması (The Economist, 2021) eleştirilerin azalmasına neden olmuştur. Dolayısıyla Macron kararından ve, Avrupa Bakanlığı ve Dışişleri Bakanlığı'nın diplomatlarının ilgili çalışmalarından memnuniyet duyduğunu açıklamıştır. Elysée Sarayı'nın Afganistan'dan erken çekilme kararı alması Fransa'nın Kabil'in bu kadar çabuk düşeceğine dair istihbarat bilgisinin olup olmadığını da tartışmaya açmıştır. Dolayısıyla bu erken çekilme Fransa'nın Stratejik Özerkliği bağlamında değerlendirilmeye müsaittir.

Macron, Washington'ın çekilme gündemini açıkladığı dönemde Afganistan'da son yaşanan krize dair Fransızların dikkatini çekmek istemiştir. Taliban'ın yönetimi ele geçirmesini Avrupa'ya yasadışı göçü ve Avrupa'daki terör saldırılarını arttıracak şekilde okumuştur. Diğer yandan Macron, Fransa'ya yönelik Afgan göçünün 2015'teki Suriyeli göçü gibi yoğun olmayacağını öne sürmüş çünkü Afganistan'ın Suriye olmadığını ifade etmiştir (Berthelie, 2021).

Fransa'nın Afganistan politikası Transatlantik ilişkilerinin çerçevesinde ve bahse konu ilişkilerin yeniden yorumlanması temelinde gelişirken Macron'un Stratejik Özerklik gibi fikirleriyle söz konusu ilişkilerin Elysée Sarayı tarafından sorgulanabildiği ve çeşitli açılardan değişiklik talep edildiği anlaşılmaktadır. Afganistan'dan ABD'nin çekilmesini sadece Afganistan'da değil; Orta Doğu ve Afrika politikalarında da Washington ve Paris arasındaki farklılıkları gözler önüne sermek için kullanmaktadır. Hatırlanacağı üzere Macron, ABD'ye güvenilemeyeceğini kaydetmiş (The Economist, 2021) ve böylelikle de Avrupa'nın kendi güvenliğini kendi sağlaması, güvenlikte özerkliğini ilan etmesi söylemlerini destekler nitelikte açıklamalarda bulunmuştu. Macron, ABD'nin çekilmesinin artık kontrol altına alınamayan bir durum yarattığını öne sürmüştü. Diğer yandan da terörizmle mücadelede ABD ile yakından çalışmaya devam edileceğini de eklemiştir. Macron'un selefi François Hollande döneminde de Fransa, Afganistan üzerinde müttefiklerin ortak bir stratejisinin hatta anlayışının olmadığını altını çizmiştir. Özellikle 2014'den sonra Afganistan'ın geleceği üzerindeki belirsizlik vurgulanmıştır.

Fransa'nın Afganistan politikası aynı zamanda Macron'un diplomasi ve dış politika alanlarında öne çıkma isteği ile de okunabilir. Diğer bir ifadeyle Afganistan politikası farklı bölgelere dair dış politika kapsamında değerlendirilebilir. Lübnan'ın başkenti Beyrut'ta geçen sene gerçekleşen patlamadan sonra Macron'un Lübnan ziyareti ile gündemde yer alması daha sonra kendisini Irak, Afganistan ve Afrika'ya yönelik politikalarında göstermektedir. Söz konusu bölgelerde Fransa diplomatik faaliyetlerinin altını çizerek diğer dış güçlere nazaran önde bir tutum sergilemek istemiştir. Macron'un hedeflerinin ortak noktası ise kriz bölgelerine yönelik olmasıdır. Afganistan'da Taliban'ın yönetime geçmesi, Irak'ta Fransız askerlerinin mevcudiyeti ve Afrika'daki terörizmle mücadele faaliyetleri bu bağlamda okunabilir. ABD'nin Afganistan'da çekilmesini Macron, Fransa'nın Orta Doğu'daki varlığını meşrulaştırmak ya da desteklemek için kullanmaktadır. Örnek olarak vermek gerekirse Amerikan kararından bağımsız olarak Irak hükümeti istediği ve terör saldırılarını devam ettiği sürece terörizmle mücadele hedefiyle Irak'ta Fransa'nın varlık göstereceğini açıklamıştı. Bu tip ifadeler IŞİD'in yeniden canlanması gibi senaryolarda Fransa'nın Irak'a destek vereceği şeklinde yorumlanabilir. Zaten Macron, Irak'taki temasları sırasında IŞİD gibi terör örgütleri ile mücadelenin Fransa'nın önceliği olduğunu hatırlatmıştı (France 24, 28 Ağustos 2021). Macron'un Irak'ta yaptığı açıklaması da Stratejik Özerklik fikrinin bir yansıması olarak değerlendirilebilir (France 24, 30 Ağustos 2021). 2021'de gerçekleşen Bağdat ve Musul'u da kapsayan gezisinde Stratejik Özerklik kavramının altını çizmiştir. Washington'ın en kısa zamanda Irak'tan birliklerini çekmesini hedeflediği ve Fransa'nın bu bağlamda öne çıkmak istediği unutulmamalıdır. Paris; Bağdat'ın terör ile mücadelesine yardım edeceğini ve kilit faktörün Irak'ın bu yöndeki talebi olduğunun altını çizmiştir. Konjonktüre dikkat çekilirken ziyaretin amacının Irak hükümetini ve halkını desteklemek olduğu açıklanmıştır. Aynı zamanda Sahel'e yönelik açıklamaları da olmuştur (France 24, 30 Ağustos 2021).

Irak'taki Fransız varlığı özellikle 2014'ten sonra artmıştır (Mahmoud, The National, 2021). ABD ile terörizmle mücadele koalisyonuna katılmıştır. Irak birlikleri eğitilmiş, Fransa aynı zamanda maddi destek sağlamıştır. Fransız firması Total ile Bağdat'ın çeşitli anlaşmalar imzalaması da Paris'in Irak'taki çıkar ve hedeflerini anlamada önemlidir.

Mali 'de Neler Oluyor?

Fransa'nın gerek Afganistan'daki gerekse Mali'deki politikalarını anlamak için Mali'deki tablonun özellikle istikrarsızlık bağlamında anlaşılması gerekmektedir. Mali'nin Sahel bölgesinde bulunması sebebiyle hem Avrupa hem de Fransa için önemi daha da artmaktadır. Sahel bölgesi radikal siyasi İslamcı hareketlerin ve terörist unsurların dünyadaki başlıca merkezlerinden biri haline gelmiştir (Namaïwa, 2017, s. 197). Örneğin 2012'de çoğunlukla Cezayir'den gelen radikal siyasi İslamcı unsurlar Mali hükümetinin ülkenin kuzeyinde faaliyet gösterememesinden faydalanarak burada terörist yapılanmalar oluşturmuştur. Sahel; Avrupa için göçün ve terör tehdidinin artmasının yanı sıra bir diğer alanda da önem teşkil etmektedir. Avrupa'nın krize müdahale etme ve başarı karnesinde sınava tabi tutulduğu bir diğer ifadeyle değerlendirme altına alındığı bir coğrafyayı teşkil etmektedir (Pye, 2021). Dolayısıyla Fransa'nın bu bölgedeki varlığı önem kazanmaktadır. Örneğin diğer Avrupa devletleriyle kıyaslandığında ticari, diplomatik ve ekonomik ilişkilerinin artmasının yanında Fransa'nın askeri gücünü kullanmaya daha istekli olduğunu söylemek mümkündür (Strafor, 2018). Fransa'nın önemli müdahale örneği olarak kabul edilebilecek Serval Operasyonu'nun başlaması ve sonrasında aldığı hal kapsamında Fransa'nın BM Güvenlik Konseyi daimi üyesi olması; AB'yi ve Afrika'nın bölgesel kurumları olan Afrika Birliği'nin (AfB) ve Batı Afrika Ülkeleri Ekonomik Topluluğu'nun (*Economic Community of West African States*, ECOWAS)¹ harekete geçmesinde ve etkili olmasında önemlidir (Francis, 2013, s. 5).

Mali, farklı zamanlarda istikrarsızlık dalgalarına maruz kalan ve dışarıdan özellikle askeri müdahaleye ihtiyaç duyan bir ülke olmuştur. Mali'deki istikrarsızlık ve güvensizlik ortamını çeşitli göstergelerle okumak mümkündür. Birden fazla iç çatışmaya ve çatışan taraflar arasında yine birden fazla barış anlaşmasına sahne olmuştur. Terör örgütleri Sahel'de ve ülkede varlık göstermektedir.

Mali'nin farklı ve nispeten uzun döneme yayılan sorunlarının olması durumun karmaşıklığını göstermektedir. Kuraklık, gıda kıtlığı, halkın büyük bir çoğunluğunun yoksulluk sınırının altında yaşaması nedenler arasında gösterilebilir (Francis, 2013, s. 4). Darbeler, istihdamın yetersiz olması gibi "kronik" sorunlar ve terör saldırıları Mali'nin durumunu anlamada önemli göstergeler arasında yer almaktadır. Güney ve kuzey bölgelerindeki nüfus arasında bölgesel ve etnik ayrılık bulunmaktadır. Aynı zamanda güney kuzeye oranla daha fazla refaha sahiptir. Kuzeyde bulunan Tuaregler ve Araplar güneydeki merkezi hükümetin yürüttüğü politikaların marjinalleşmelerinin nedeni olduğunu açıklamaktadır.²

Bağımsızlığın kazanılmasından bu yana Tuareglerin (FIDH/AMDH, 2018, s. 6) talepleri ve Bamako ile sorunlu ilişkileri istikrarsızlığın başat unsurları arasında yer almaktadır. Göçebe Berberi nüfus olan ve Mali nüfusunun yaklaşık yüzde 5'ini oluşturan (Spet, 2015, s.67) Tuaregler Mali'nin 1960'ta bağımsızlığını kazanmasından bu yana hükümete karşı ayaklanmalar düzenlemektedir. Örneğin 1963, 1990, 2006, 2011'de ayaklanmışlardır. Bağımsızlık döneminde ve sonrasında kuzey ve güney arasındaki kaynakların ve toprakların dağılımından Tuaregler memnuniyet duymamış; adem-i merkezîyetçilik ve kuzeyin

¹ Batı Afrika Ülkeleri Ekonomik Topluluğu; Benin, Burkina Faso, Cabo Verde, Fildişi Sahili Cumhuriyeti, Gambiya, Gana, Gine, Gine Bissau, Liberya, Mali, Nijer, Nijerya, Senegal, Sierra Leone ve Togo'dan oluşmaktadır. 1975'te üye devletler arasında ekonomik entegrasyonun sağlanması amacıyla kurulmuştur. Üye ülkelerinde anayasal olmayan yollardan gerçekleşen değişimleri kabul etmemekte ve müdahale hakkını saklı tutmaktadır. Darbelerden dolayı Mali, Gine ve Burkina Faso'nun üyeliklerini askıya almıştır. ECOWAS'a göre Batı Afrika'da görülen darbe örnekleri Mali örneğinden kaynaklanmaktadır.

² Özellikle kuraklık zamanında Güney'in Kuzey ile ilgilenmemesi Arap ve Tuareg toplumlarının tepkilerini çekmiştir. Bkz: Stéphane Spet, "Operation Serval: Analyzing the French Strategy Against Jihadists in Mali", ASPJ Africa & Francophonie, 3rd Quarter 2015, s. 66-79, s.67.

kalkınmasını destekler politikaların uygulanmasını talep eder olmuşlardır. Diğer bir ifadeyle özerkliğin artırılmasını, güvenlik güçlerine ve ekonomik politikalara daha fazla katılım hedeflemişlerdir. Bu tip taleplerin karşılanmaması en büyük ayrılıkçı Tuareg grubu olan *Mouvement National pour la Libération de l'Azawad* (MNLA) bölgesel özerklik hedefini benimsemesine sebebiyet vermiştir.³

Radikal siyasal İslamcılarının desteklediği Tuareg milislerinin ilerlemesi, hayvancılıkla uğraşanlar ve çiftçiler arasında gerginlikler, radikalleşmenin ve terör örgütlerine üyeliğin devam etmesi, etnik çatışmaların da sürmesi Mali'nin maruz kaldığı diğer sorunlar arasında yerini almaktadır. 2018'den itibaren gerçekleştirilen saldırılar ise Mali'nin orta bölgelerinde terör örgütlerinin konuşlandığını ve burada faal olduğunu göstermektedir (FIDH/AMDH, 2018, s. 6). El-Kaide, Mali'nin kuzeyinde "İslami Emirlik" ilan etme iddiasında bulunmaktadır. Bazı grupların El-Kaide ile bağlantıları mevcuttur. El-Kaide'nin yanında çok sayıda terörist yapılanma da bölgede etkin durumdadır. Farklı radikal siyasal İslamcı grupların (Dalaa, 2021) bir araya gelmesiyle oluşan GSIM (*Groupe de Soutien de l'Islam et des musulmans*) Azavadların Taliban'ı olarak yorumlanmaktadır (Dalaa, 2021). Grubun lideri ve Tuareg olan İyad ag Ghali Taliban'ı örnek aldığını (Dalaa, 2021); İslami Mağrip'teki El-Kaide, Taliban ve El-Kaide'ye bağlılığını açıklamıştır (International Crisis Group, 2021). Sahel'de hilafet kurma hedefini korumaktadır. İslami Mağrip'teki El Kaide ve Ensar ed-Din özellikle 2012'den bu yana bölgede aktiftir (Jesus, 2015, s. 182). IŞİD de Büyük Sahra ve Batı Afrika kolları ile Sahel'de varlık göstermekte ve Mali'de saldırılar düzenleyebilmektedir (The Conservation, 24 September 2021).

Tuareg ayrılıkçı hareketlerinin Mali'deki bazı bölgelerdeki egemenliğinde ve isyanlarında, radikal siyasal İslamcı terör gruplarının saldırılarında ve gerçekleştirilen darbelerde Mali'de istikrarsızlık okunmaktadır. 2012 ve 2021 arası dönemde ülkede 3 darbe gerçekleşmiştir. 2015'te Mali ve Tuaregler liderliğindeki ayrılıkçılar arasında anlaşma imzalanmış ve ayrılıkçılara nispeten daha fazla yetki tanınmıştır (BBC, 20 Haziran 2015).

Özellikle 2010'lu yıllar Mali'deki istikrarsızlık tablosuna dair önemli veriler sunmaktadır. 2012'de Tuareglerden, Ensar ed-Din⁴ ve *Mouvement pour l'Unité et le Jihad en Afrique de l'Ouest*⁵ (MUJAO) oluşan koalisyon saldırıya geçerek Kidal, Gao ve Timbuktu'yu ele geçirmiştir (Yahya and Zapata, 2018, s. 11). Bu noktada Libya'da Muammer Kaddafi'nin yanında savaşan ve daha sonra Mali'ye dönen silahlı Tuareglerin de isyanın başlamasında rolü olduğu unutulmamalıdır (Pye, 2021, s.4) Mali'de bulunan diğer Tuaregli isyancı gruplarla birlikte MNLA bu sayede kurulmuştur. O dönemin Mali yönetiminin isyancıların ilerlemesini durduramaması askerî darbenin gerçekleşmesini tetiklemiştir. Mart 2012'de darbenin gerçekleşmesi ise Mali'deki istikrarsızlığı daha da derinden etkilemiştir çünkü darbenin sonrasında en güçlü Tuareg grubu olan MNLA, otorite boşluğundan yararlanıp Ensar ed-Din ve İslami Mağrip'teki El-Kaide⁶ ile ittifak içinde bulunup kuzey Mali'yi ele geçirmiştir.

³ Ekim 2011'de daha çok ayrılıkçı Tuareglerin katılımıyla kurulmuştur. Ocak 2017'de Mali hükümetine karşı isyanını başlatmıştır. Hareket ve etkisi kuzey Mali'ye yayılabilmektedir. Ensar ed-Din ile ittifak içinde olmuştur.

⁴ 2012'de Tuareg kökenli İyad Ag Gali tarafından kurulmuştur. İlk yerel radikal siyasal İslamcı yapılanmalar arasında başı çekmektedir. 2012-2013 dönemlerinde Mali'nin kuzeyinde bazı şehirleri ele geçirmiştir.

İMEK'in desteği ile kurulduğuna inanılmaktadır. Bkz.: Rapport d'Information sur L'Opération Barkhane, Assemblée nationale, https://www.assemblee-nationale.fr/dyn/15/rapports/cion_def/115b4089_rapport-information.pdf, 14 Nisan 2021, s.21, 18 Haziran 2021 tarihinde erişilmiştir.

⁵ 2011'de kurulmuştur. İMEK ile ayrılıp kurulmuştur. Grubun demografik açıdan üyeliği dağılımı heterojen bir yapıyı teşkil etmektedir. Bkz.: Rapport d'Information sur L'Opération Barkhane, Assemblée nationale, https://www.assemblee-nationale.fr/dyn/15/rapports/cion_def/115b4089_rapport-information.pdf, 14 Nisan 2021, s.20, 18 Haziran 2021 tarihinde erişilmiştir.

⁶ Kökenleri Cezayir iç savaşına kadar gitmektedir. 1998'de *Salafist Group for Preaching and Combat* olarak kurulmuş ve 2006'ta resmen El-Kaide'ye bağlılığını açıklamış ve 2007'de İMEK olarak adını değiştirmiştir. İmek, Mali'de kurulan ilk radikal siyasal İslamcı grup olarak belirtilmektedir. Bkz: Ibrahim Yahaya Ibrahim and Mollie Zapata, "Regions at Risk: Preventing Mass Atrocities in Mali", Early Warning Project, 2018, s. 4

Tuaregler bölgenin bağımsızlığını ilan etmişler ve Azawad devletinin kurulduğunu açıklamışlardır. Daha sonra söz konusu bölgeyi El-Kaide ile bağlantılı gruplar ele geçirmiştir. Tuaregler ve radikal siyasi İslamcılar arasında Şeriat'ın uygulanmasına dair anlaşmazlık çıkmış ve sonuçta ele geçirilen bölgelerin kontrolü Tuaregler tarafından radikal unsurlara bırakılmıştır. Sonrasında Azawad İslami Devleti'nin bağımsızlığı duyurularak Şeriat uygulanmıştır (Francis, 2013, s.3). Tuareglerin ve radikal grupların başkent Bamako'ya ilerlemesi ise uluslararası müdahalenin başlamasına neden olmuştur. 2013'te Fransa'nın liderliğindeki operasyon ile söz konusu gruplar bölgeden çıkarılmıştır.

Mali'deki bu istikrarsızlık tablosuna rağmen Fransa için Mali, Afrika'da önem teşkil eden bir ülkedir. Fransa; Mali ile olan tarihi, yakın ilişkilerinden ve iç-dış siyasi hedeflerinden ötürü Mali'de birçok alanda varlık gösteren bir aktör olagelmıştır. Fransa dış politikası genel olarak değerlendirildiğinde Mali'deki istikrarsızlığın özellikle terör saldırılarının artması bu öneme işaret etmektedir. Öyle ki belli bir dönem sonrasında bu nedenler Mali'ye Fransa'nın askeri müdahalesini getirmiş ve iki ülke arasındaki en fazla dikkat çeken alan askeri ilişkiler olmuştur. Mali'deki terör yapılanması Fransa'nın terör saldırılarından dolayı ve doğrudan etkilenmesine ve terör saldırılarının hedefinde yer almasına neden olmaktadır. Fransa'da gerçekleşen terör saldırılarının çoğunun Afrikalı kökenli Fransız vatandaşları tarafından düzenlenmesi bu noktada önem arz etmektedir. 2015'teki Charlie Hebdo saldırıları ve Paris'te aynı yıl gerçekleşen terör olayları hatırlanmalıdır. Bölgedeki saldırılar da Fransa'nın Mali'deki çıkarlarını tehdit etmektedir. Sahel'den Avrupa'ya göçün yaşanması, göçün dalgalar halinde artma ihtimali ve bunun engellenmesi Fransa'nın bölgedeki diğer çıkarları ya da amaçlarıdır.

Fransa, Mali'de 19. yy.'dan beri varlık göstermektedir. Fransa'nın Mali'de uzun bir döneme dayanan varlığı; demografik ve çevre açısından yabancılık çekmemesi, bilgi sahibi olması şeklinde okunabilir. Ayrıca Paris'in Mali ile kayda değer ekonomik ilişkilerinin de olduğu hatırlanmalıdır (Uchehara, 2014, s. 38). Özellikle Macron'un selefi Hollande'ın Afrika'ya yönelik daha aktif tutum takınmasında bu ekonomik ilişkiler ve çıkarlar etkili olmuştur (Uchehara, 2014, s. 38).

Fransa'nın söz konusu politikalarının uygulanmasını kolaylaştıran unsurlar da mevcuttur. Fransa, Mali'de terörizmle mücadele gibi gündemdeki başlıkları yerel güvenlik güçleri ile ve Mali'nin komşularıyla işbirliği yaparak ve beraber çalışarak yerine getirebilmektedir. Mali'nin de yer aldığı Sahel bölgesinde Pakistan gibi Afganistan'da da istikrarsızlık yaratan, isyancılara destek veren komşu bir devlet bulunmamaktadır. Ayrılmış kuvvetlere ya da terörist yapılanmalara barınak ya da lojistik destek sağlanmamaktadır.

Paris'in Mali'ye dair politikasının ve hedeflerinin her zaman kendi siyasi gündemine uygun olarak ilerlediğini söylemek gerçeği yansıtmayacaktır. Mali'de gerçekleşen darbeler bu bağlamda örnek olarak verilebilir; çünkü anayasal olmayan yollardan hükümet değişimleri ya da anayasal yönetime müdahaleler Fransa ile Mali arasındaki ilişkileri olumsuz etkileyebilmektedir. Örneğin en son gerçekleşen darbelerin yani bir yılda iki darbenin gerçekleşmesi sonucunda Fransa, Barkhane Operasyonu askıya alma kararını almıştır. Bir diğer darbeden sonra ise hükümet Fransa ile yapılan ortak askeri operasyonların askıya alındığını açıklamıştır. Oysa söz konusu operasyonlar Mali Devlet Başkanı Musa Traore'nin Fransa'nın askeri desteğini talep etmesi ile başlamıştır.

Macron'un Mali'deki Karnesi: “Afganistan 2.0?”

Emmanuel Macron döneminde Fransa'nın Mali'ye yönelik değişen politikasını Fransız cumhurbaşkanının aktif tutumu çerçevesinde okumak mümkündür. Macron'un Mali politikasını incelemeye değer etmenlerden biri ülkedeki Fransız varlığında küçülmeye, belli oranda çekilmeye gitmesidir. Bu noktada Barkhane Operasyonu'nun uluslararası kamuoyunun gündemine alındığını anlamak zor olmayacaktır. Fakat dikkatlerin Barkhane Operasyonuna verilmesi darbe sonucu yönetime gelen yeni

Mali yönetiminin Fransa ile ortak hareketlarına son verdiğini açıklamasıyla gerçekleşmiştir. Barkhane Operasyonu'nda Fransa'nın rolünü azaltmak, Sahel ülkeleri askerlerinin sayısını artması ve Avrupalı devletlerin verdiği desteğin artması başlıca değişim alanları olarak okunabilir. Afrikalılaşma ve Avrupalılaşma amaçlanıp Fransa'nın rolünün azaltılması hedeflenmektedir. Bu iki başlık Macron'un belli başlı amacı olan Stratejik Özerklik kavramında da karşımıza çıkmaktadır.

Irak, Lübnan ve Çad ziyaretleri ve söz konusu ziyaretlerde yaptığı açıklamaları Fransa'nın cumhurbaşkanlığına yeniden aday olan Macron'un diplomaside öne çıkma girişimleridir. Dolayısıyla Mali siyaseti bu bağlamda okunabilir. Afganistan örneği verilerek Fransa'nın yeni askerî varlığı meşrulaştırılmaya çalışılabilir. Stratejik Özerklik kapsamında sadece Afrika'da değil Orta Doğu'da da Fransızlar varlık gösterecektir. Afrika gibi farklı bölgelerde ABD ile politik farklılıkları göstermesi açısından kullanılmaktadır ve kullanılabilir. Afganistan'dan erken çekilmesi ve Stratejik Özerklik kavramının üstünde durması Macron'un ABD'yi eleştirmesi ve terörizme karşı işbirliği çıktılarında okunabilir. Bunu yaparken ise Afrikalılaşmaya ve Avrupalılaşmaya gidilecektir. Yerel kuvvetlere ve Avrupa askerî varlığına daha fazla ağırlık verilerek müdahale uluslararasılaşacaktır. Bu noktada Sahel G-5 ülkelerini hatırlamak gerekmektedir. Mali'nin yanında Moritanya, Çad, Burkina Faso, Nijer ile koordinasyon halihazırda mevcuttur. Fransa'ya göre G-5 yapısının güçlenmesi sınırlar arasında kolaylıkla geçilip operasyonların düzenlenmesine fırsat verecektir (Africa Research Bulletin, May 2014, s. 20153).

Afrika, Fransa'nın gerek iç gerekse dış politikası kapsamında önem teşkil etmektedir. Örneğin kıta, farklı Fransız yönetimleri altında Fransız gücünü denizaşırı bölgelerde göstermenin bir aracını teşkil etmiştir. Bunun dışında Fransa'nın Soğuk Savaş sonrası yeni dünya düzenine uyumuna ve neden hâlâ BM Güvenlik Konseyi'nde daimi üye olması gerektiğine dair cevapları barındırmaktadır. Fransa; kıta ile yakın ve tarihi ilişkilere sahip olmasının yanı sıra Afrika'da özellikle askerî anlamda varlık göstermektedir. Diğer bir ifadeyle Afrika'nın Mali gibi bazı ülkeleriyle ilişkilerinde söz konusu askerî başlık öne çıkmaktadır. 2002'den bu yana Fransa, Afrika'nın farklı bölgelerinde askerî varlık göstermektedir (Marchal, 2018, s. 78). Özellikle Sahel'deki en önemli uluslararası aktördür (Pye, 2021, s.5). Fildişi Sahili, Orta Afrika Cumhuriyeti ve tabii Mali askerî varlık gösterdiği önemli örnekler olarak verilebilir. Ayrıca 2014'den bu yana Moritanya, Nijer, Burkina Faso, Çad'da da Fransız birlikleri konuşlanmıştır. Dolayısıyla Mali, Fransa'nın Afrika'daki varlığı açısından ne ilk ne de tek örneği teşkil etmektedir. Fakat Mali'nin Fransa'nın kıtadaki diğer askerî varlıkları açısından öne çıktığını söylemek mümkündür. Bunun nedenleri olarak "Fransa'nın Afganistan'ı mı olacak?" sorusunun yanında Mali'deki varlığının etkisi gösterilebilir. Mali'de Fransa'nın merkezinde yer aldığı uluslararası askerî müdahaleler olan Serval ve Barkhane Operasyonları ülkenin kuzey ve güney olarak ayrılmasını ve radikal siyasal İslamcılarının tüm Mali'de etkili olmasını engellemiştir. Fakat Mali'de tam anlamıyla güvenlik sağlanamamıştır ve Mali'den Nijer, Burkina Faso, Fildişi Sahili'ne saldırılar düzenlenmeye devam etmektedir (Bere, 2017, s. 62). Serval Operasyonu, Mali'nin Afganistanlaşmasını (Bere, 2017, s. 64) engellemeyi hedeflemiş daha sonra bu amaç Barkhane Operasyonu'nda da devam etmiştir. Diğer bir ifadeyle Mali'nin radikal siyasal İslam yönetimi altına girmesi ve teröre destek verilen bir aktör olması engellenmeye çalışılmıştır. Hedefleri ve sonuçları karşılaştırıldığında Fransa'nın söz konusu iki operasyonla sınırlı başarı elde ettiğini söylemek mümkündür (Bere, 2017, s. 65).

Çekilme, küçülme başlıklarından ötürü diğer ifadeyle ABD'nin Afganistan ve Fransa'nın Mali deneyimlerinin karşılaştırılmasından ötürü Fransa'nın dış politika çerçevesinde Afganistan ve Mali'yi beraber değerlendirmek önemlidir. Fakat Mali ve Afganistan benzetmesi Fransız dış politikası değerlendirildiğinde ilgili çerçeveyi ve içeriği tam olarak yansıtmamaktadır; bir takım farklılıklar söz konusudur. Mali'de küçülmeye giden Fransa birtakım askerî birliklerini bırakacaktır. Ayrıca Mali-Fransa ilişkileri Afganistan ilişkileri ile kıyaslanamayacak derecede kapsamlı olup tarihe dayanmaktadır. Fransa'nın Afganistan ve Mali politikasını Stratejik Özerklik kapsamında okumak mümkündür. Çünkü ABD Başkanı Joe Biden'in Afganistan'da çekilme kararının zamanlaması ve biçimi Stratejik Özerklik'in Fransa açısından gerekliliğini göstermiştir. Macron, Eylül 2021'de yaptığı açıklamasında Stratejik Özerklik

kavramının daha da öne çıktığının ve çıkacağıın altını çizmiştir. (Le Point, 2021). Diğer yandan Mali’de ve Sahel’de politikalar ise Stratejik Özerkliğin denenmesi anlamına gelecektir. Ayrıca Paris’in Afrika politikası çerçevesinde değerlendirilebilir ve okunabilir. Bunun yanında Mali’de çekilme değil küçülme gerçekleşecektir; çekilme ise Transatlantik İttifakı’nın kararına da uygun olarak Afganistan’da yaşanmıştır. Öte yandan Fransa, Mali’nin de içinde bulunduğu Sahel bölgesinde varlık göstermeye, askerî unsurlarını tutmaya devam edecektir.

Fransa’nın Mali’deki karnesine değinmek “Afganistan 2.0” değerlendirmesi için önemlidir. Çalışmanın kapsamında ilgili değerlendirme askerî operasyonlar bağlamında yapılacaktır. Serval, Barkhane ve Takuba Operasyonları dolayısıyla incelenecektir.

Serval Operasyonu

Fransa’nın Mali’ye müdahalesini 2012 yılından itibaren değerlendirmek gerekmektedir. Bahse konu dönemde Fransa’nın Cumhurbaşkanı olan François Hollande, Mali’deki durumu dış politika önceliklerinden biri olarak değerlendirmiştir (Charbonneau, 2017, s. 322). 2012’de MNLA önderliğine silahlı Tuareg’li ayrılıkçı grupların, Ensar ed-Din’in ve MUJAO’nun eklenerek kuzey Mali’yi ele geçirmek için ortak silahlı saldırı başlatmaları, Tuaregler’in Mali’nin kuzeyinde bağımsızlıklarını ilan etmeleri (Griffin, 2016, s. 906) ve sonrasında bölgenin radikal siyasi İslamcılar tarafından ele geçirilmesiyle dönemin Mali yönetimi tarafından Fransa’ya askerî müdahale talebinde bulunulmuştur. Hollande da Mali lideri Traoré⁷ tarafından gelen talebin altını çizerek bu talep kapsamında müdahalenin gerçekleştiğini vurgulamıştır (Charbonneau ve Sears, 2014, s. 597). Fransa, radikal siyasi İslamcı grupların ve ordunun Mali’deki yönetimi ele geçirmesinden endişe etmiştir (Chafer, 2016, s. 3). Hollande, siyaset değişikliğine giderek Mali’ye askerî müdahale gücü gönderme kararı almıştır. Sahel bölgesinin teröristler için bir sığınak olmasını engellemek amacıyla BM Güvenlik Konseyi’nin 2085 sayılı kararı ve Bamako’nun talebi üzerine Ocak 2013’te Serval Operasyonu başlatılmıştır. Hollande yönetiminin başlıca amaçlarından biri Fransa’nın Afrika’daki askerî mevcudiyetinin meşrulaştırılması olmuştur. Özellikle Ruanda’da yaşayan soykırım sonrasında bu yeni politikada meşruluk zeminine ihtiyaç duyulmuştur (Chafer, 2016, s.8). 2010’lu yılların ikinci yarısında Mali’deki istikrarsızlığın bir sarmal haline gelmesinden endişe eden Hollande döneminde Serval Operasyonu ve sonrasında da Barkhane Operasyonu ile Mali’ye özellikle isyancılarla ve terörizmle mücadelede destek vermiştir.

Temmuz 2014’e kadar Serval Operasyonun askerî gücü Fransız ve Afrikalı toplam 4.500 birlikten oluşmuştur (Bere, 2017, s. 64). Mali birlikleri, ECOWAS’ın liderliğindeki AFISMA, diğer Batılı devletler, Rusya ve Çin tarafından desteklenmiştir. Terör örgütlerinin Mali’nin güneye doğru ilerlemesini engellemek, Mali’nin toprak bütünlüğünü korumak, Afrika gücünün konuşlanmasına hazırlık yapmak dönemin Fransız yetkilileri tarafından operasyonun amacı olarak açıklanmıştır (Kanti, 2013, s. 19). 2013 müdahalesi ile terörizmle mücadelenin yanında Mali’den komşularına ve Avrupa’ya terör tehdidinin ve istikrarsızlığın yayılmasını da önlemek amaçlanmıştır (Charbonneau, 2019, s.2). Fransa’nın Mali’ye müdahale etmesinin nedenlerinden biri de terörist yapılanmaların ve terör saldırılarının Senegal gibi bölge ülkelere sıçramasını engellemektedir (Griffin, 2016, s. 906). Bunun yanında Mali’nin petrol ve maden açısından zengin olması, madencilik sektöründe Fransa’nın yatırımları olması da operasyonunun nedenleri ya da Fransa’nın Mali’nin istikrarına verdiği önemin unsurları olarak değerlendirilebilir (Kanti, 2013, s. 20).

⁷ Söz konusu talep BM Andlaşması’nın 51. Maddesinde yer alan ortak meşru müdafaa hakkında dayandırılmıştır. Silahlı saldırıya uğraması durumunda ve BM Güvenlik Konseyi uluslararası barış ve güvenliğin korunması ve tesis edilmesine ilişkin önlem alınca dek münferit ve müşterek meşru müdafaa hakkı vardır. Bkz: Stéphane Spet, “Operation Serval: Analyzing the French Strategy Against Jihadists in Mali”, *ASPI Africa & Francophonie*, 3rd Quarter 2015, s. 66-79, s.69.

Kısa bir sürede Serval Operasyonu neticesinde Tuareglerin ayrılıkçı isyanına son verilmiş, kuzey Mali'deki büyük şehirlerin kontrolü ele geçirilmiş ve radikal siyasal İslamcı unsurlar dağıtılmıştır (Francis, 2013, s. 3). Bu durum Fransa'nın hedefleri kapsamında değerlendirilebilir ve BM Güvenlik Konseyi'nin kuvvet kullanma da dahil her türlü aracı kullanmaya yetki verdiği operasyonun kısmen başarılı olduğu şeklinde yorumlanabilir (Francis, 2013, s. 3). Özellikle radikal siyasal İslamcıların Mali'deki kontrollerini artırmalarının engellenmesi açısından başarı olarak değerlendirilmektedir (Jesus, 2015, s. 182). Bamako terörist unsurların kontrolüne geçmemiş, kuzey Mali'deki ayrılıkçı durum sona ermiştir ve Mali'nin toprak bütünlüğünün korunmasına yardım edilmiştir. Aynı zamanda Mali'nin askerî gücüne destek olacak Afrika askerî gücün konuşlanmasının (*Africanled International Support Mission in Mali*, AFISMA) ve AB'nin Eğitim Gücü'nün (*European Union Training Mission*, EUTM) konuşlanmasını kolaylaştırmıştır (Bere, 2017, s. 64).

Yukarıdaki tabloyu Fransa; Fransız birliklerinin bölgeden çekilmesi, kontrolün BM barışkoruma birliklerine geçmesi ve Afrikalı askerî birimlerin daha fazla desteklenmesi çağrısında bulunmak için kullanmıştır. Dolayısıyla bu dönem Fransa'nın çekilme girişiminin bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Zaten Şubat 2013'te Fransız askerî birimlerinde çekilme başlanmış ve daha büyük bir Fransız çekilmesi için zaman verilmiştir (Francis, 2013, s. 3).

Barkhane Operasyonu

2014'e gelindiğinde ise Barkhane Operasyonu başlamıştır. Barkhane Operasyonu El-Kaide ile bağlantılı radikal siyasal İslamcı teröristlere karşı düzenlenmiştir. Operasyonun başlıca amaçları radikal siyasal İslamcı grupların etkisiz hale getirilmesi ve sığınma alanlarına sahip olmalarının engellenmesi olmuştur (Yahya and Zapata, 2018, s. 16). Aynı zamanda G5 Sahel güçlerinin terörizmle mücadelesini desteklemek de amaçlanmıştır (Bere, 2017, s. 65). Bu doğrultuda Mali ordusuna destek verilmiş fakat sivillerin korunmasında herhangi bir görevde bulunulmamıştır. Hükümetle yapılan ve ulusal uzlaşmayı merkezine alan 2015 tarihli Cezayir Anlaşması'na (Tandoğan and Bouacha, 2017, s. 321) katılan Tuareg gruplarıyla işbirliği yapılmıştır.

Operasyonun askerî gücü 5000 askerden, savaş jetlerinden, ağır silahlardan oluşmaktadır. Askerî kuvvet, Barkhane Vadisi'ndeki Sahel ülkelerinde toplamda 10 bölgeye konuşlanmıştır. Serval Operasyonu'nun devamı olup kapsamı genişletilmiştir. Aynı zamanda Fransa'nın Çad'daki Epervier Operasyonu, Orta Afrika Cumhuriyeti'nde Sangaris Operasyonu Barkhane Operasyonu kapsamına alınmıştır (Griffin, 2016, s. 907). Fransa'nın bölgedeki operasyonun temel amacı radikal siyasal İslamcı ayaklanma ile mücadele iken sonradan Sahel'in diğer devletleri olan Çad, Moritanya, Burkina Faso ve Nijer'i de kapsamıştır. Estonya, İsveç, Danimarka, Birleşik Krallık ve Çekya Barkhane Operasyonu'na katkıda bulunmuştur. Almanya, süreç içinde daha fazla birlik göndermiştir (Pye, 2021, 2. 6).

Fransa'ya göre Barkhane Operasyonu başlangıcından itibaren belirlenen hedefleri gerçekleştirebilmiştir. Bu bağlamdan İslami Mağrip'teki El-Kaide'nin lideri Abdülmakel Droukdel'in ve GSİM'in askerî liderlerinden olan Bak Ag Moussa'nın öldürülmesi öne çıkmaktadır (Tull, 2021, s. 1).

Macron, Barkhane operasyonunun sonlandırılacağını ve mevcut Fransız güçlerinin Mali'de terörizmle mücadele unsurlarına kaydırılacağını Temmuz 2021'de açıklamıştır. Hatta Ocak 2021'de dahi Barkhane Operasyonu'ndan askerlerin çekileceği bilinmekte idi (Tull, 2021, s. 1). 2000'den fazla askerinin çekileceği kamuoyu ile paylaşılmıştı (Al-Jazeera, 15 Aralık 2021). Kalan kuvvet ki bunların arasında Fransız Özel Kuvvetleri de bulunmaktadır terörizmle mücadele eden diğer birimlerle birleştirilecektir. Mali'deki Fransız askerî varlığı değişim geçirecek, yeni koşullara uyum sağlayacaktır. 2022'nin başında söz konusu kuvvetler Mali'nin kuzeyindeki Kidal ve Tessalit askerî üslerini Malili yetkililere teslim etmiştir (France 24, 16 Kasım 2021). Timbuktu üstünden de çekilerek Malili yetkililere devir teslim yapılmıştır (Al-Jazeera, 15 Aralık 2021).

Aslında terörizmle mücadeleyi hedefleyen Barkhane Operasyonu'nda ilgili değişiklikle Fransa'nın rolünün azalması, Fransız birliklerinin yerine Sahel devletlerinin askerlerinin konuşlanması ve Avrupa devletlerinin bu doğrultuda destek vermesi amaçlanmaktadır. Dolayısıyla söz konusu değişiklikle birlikte terörizmle mücadele unsurları daha baskın olan bir askerî varlıktan, müdahalenin uluslararasılaştırılmasından ve daha fazla yerel sorumluluğun alınmasından (Tull, 2021, s.1) yani Afrikalı birliklerin daha fazla sorumluluğa sahip olmasından bahsetmek mümkündür. Mali ordusunu kuvvetlendirme gibi görevler de yerine getirilecektir. Destek verecek devletlere ABD de dahil olup Fransa'nın çekilmesi için ilgili mekanizma oluşturulacaktır. Mali, Çad, Burkina Faso, Moritanya ve Nijer'in askerî birliklerinden oluşan G5 yapısı kuvvetlendirilecektir (Kandel, 2020, s. 124).

Barkhane Operasyonu'nu birkaç açıdan değerlendirmek mümkündür. İlk önce Fransa'nın denizasıırı bölgelerdeki gücünü göstermesi açısından Afrika'nın öncelikli konuma işaret edilmiştir. Operasyon, mevcut dönemde Fransa'nın küresel güç olduğu tezine dayanan rolü için büyük ve önemli bir örnek olarak değerlendirilmektedir (Chafer, 2016, s. 8). Soğuk Savaş sonrası uluslararası düzende Fransa'nın bir güç olmaya devam ettiği tezinin yanı sıra BM Güvenlik Konseyi daimi üyesi olarak müdahalede bulunma zorunluluğunu hissettiği bir bölgedir (Chafer, 2016, s. 8).

Takuba Operasyonu

Bir diğer değinilmesi gereken operasyon, Avrupa'nın Sahel'de gerçekleştirdiği Takuba Operasyonu'dur. 2020'de Mali ordusuna destek vermek amacıyla ilgili askerî birlik oluşturulmuştur. Almanya, Belçika, Birleşik Krallık, Çekya, Danimarka, Estonya, Fransa, Hollanda, İsveç, İtalya, Norveç, Portekiz, Romanya, Yunanistan birliklerinden oluşmaktadır. AB'nin özel askerî birlikleri tarafından düzenlenen söz konusu operasyon Brüksel'in kıtaya yönelik siyasetine ışık tutmaktadır çünkü AB'nin Afrika'ya yönelik yaklaşımında güvenlik ayrı bir yere sahip olmakta ve adeta bir öncelik olarak değerlendirilmektedir (Chafer, 2013, s. 240). Paris'in talebi üzerine Estonya, İtalya, Danimarka, Norveç, Almanya destekte bulunacağını açıklamıştır. Fakat birliklerin yarısından fazlasını Fransız askerleri oluşturmaktadır.

Fransa için Takuba Operasyonu önemlidir çünkü Barkhane Operasyonu'nun tamamlanmasından sonra mücadelenin belkemiğinin Takuba Operasyonu'nun olmasını istemektedir (France 24, 10 Haziran 2021). Dolayısıyla "Stratejik Özerklik" başlığı altında Takuba Operasyonu'nun etkinliği, verimliliği, hem Brüksel hem de Paris için sınav niteliğinde olacaktır. Macron'a göre zaten Takuba Operasyonu, Avrupa Özel Müdahale Gücünün başlangıcını teşkil etmektedir. Bu durum dolayısıyla Avrupalılaşma için de bir sınav niteliğini taşıyacaktır. Fransa, Barkhane'dan sonra haliyle Takuba Operasyonu'na güvenmektedir. Fakat Fransa'nın gündeminin aleyhine de gelişmeler yaşanmaktadır. Danimarka birliklerini çekme kararı almıştır. Fransa'nın Mali ile olan ilişkisi gerginleşmektedir.

Askerî Operasyonlar ve Afrikalılaşma, Avrupalılaşma İlkeleri

Macron'un Mali'ye yönelik siyasetini değerlendirirken Fransa'nın ilişkilerini ve politik gündeminin yorumlamada etkili olabilecek Afrikalılaşma (*Africanization*) ve Avrupalılaşma (*Europeanization*) ilkelerine değinilmesi gerektiği düşünülmektedir. Afrikalılaşma ve Avrupalılaşma 1990'lardan bu yana Fransa'nın Afrika politikasında etkili olmuştur (Chafer, 2016, s.1). Bunun yanında kıtaya herhangi bir müdahalede bulunmak için meşrulaştırma girişimi olarak da söz konusu ilkelere başvurulduğu ifade edilebilir. Ayrıca Avrupalılaşma ve Afrikalılaşma stratejilerinin uygulanabilmesi için yeni meşruluk zeminine ihtiyaç duyulmuştur (Chafer, 2016, s. 8). Özellikle son dönemde *Françafrique*'ten ziyade Afrikalılaşma siyaseti üzerinde durulmaktadır.

Françafrrique adıyla yeni sömürgeci anlayıştan uzaklaşmak, gerek Hollande gibi eski yönetimlerin gerekse Macron'un hedeflerinden biri olmuştur. *Françafrrique*; sömürge dönemindeki kadar yakın olmasa da Fransa ve Afrika arasındaki yakın ilişkileri anlatmak için kullanılan bir terimdir (Rempe, 20122, s. 3). Sömürgeciliğin tasfiyesinden sonra ortaya çıkan yeni tabloyu ifade etmek için kullanılmıştır. Bahse konu anlayışa göre özellikle Afrikalı yöneticiler ve Fransa arasında siyasi, ekonomik ve askerî bağlar kuvvetlendirilecek ve Sahel'deki ülkelerle uzun döneme dayalı savunma antlaşmaları yapılacaktır (Bye, 2021, s. 5).

Macron, Afrika'ya yönelik Fransız dış politikasının Avrupalılaşmasını hedeflemektedir. Söz konusu ilke iki ayaktan oluşmaktadır. İlk ayağında Afrika'da bulunan Avrupalıların korunması amaçlanırken ikinci ayağında ise Afrika'daki askerî operasyon timlerine Avrupa'nın destek vermesi amaçlanmaktadır (Chafer, 2016, s. 129). Bu bakımdan Sahel'deki Fransız varlığı örnek olarak verilebilir. Akla ilk gelen unsur terörizmle mücadele başlığıdır. Bu anlayışa göre Fransa'nın faal olduğu bölgelere Avrupa'nın da dahil olması ve çeşitli sorumlulukları üstlenmesi gerektiği ifade edilmektedir. Afrika'ya yaptığı temaslarında da Macron kitadaki terörizmle mücadele başlığının Avrupalılaşmasını istediğini açıklamıştır (TRT Français, 2020). Haziran 2020'deki G5 Sahel Zirvesi öncesinde bu açıklamalarını yapmıştır. Özellikle Takuba Operasyonu çerçevesinde Fransa'nın Sahel'deki varlığı Avrupalılaşmak istenmektedir. Aynı zamanda Afrikalılaşma başlığı altında Afrika'nın ulusal, yerel askerî kuvvetlerinin de sürece dâhil edilmek istendiği unutulmamalıdır.

Avrupalılaşma başlığında AB'nin geniş komşuluk politikası bakımından Mali'ye yönelik ilgisi ve çıkarı değerlendirilebilir. AB'nin komşu bölgelerinde güvenlik ve istikrarın sağlanması (Eilstrup-Sangiovanni, 2013) dolayısıyla AB'ye yönelik tehditlerin azalması Mali'ye yönelik ilginin nedenleri arasında sayılabilir. Özellikle Avrupa Güvenlik Stratejisi kapsamında terör saldırılarının, göç hareketlerinin önlenmesi amaçlanmaktadır.

Mali, AB'nin güvenlik alanındaki hedef ve politikalarını hayata geçirebilmesinde bir sınav niteliğini taşımaktadır (Pye, 2021, s.3). Mali ve Nijer'de Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası'nın üç misyonu görev almaktadır. Mali'de AB'nin Mali askerî güçlerinin askerî eğitim misyonu (EUTM Mali) bulunmaktadır. AB, Mali'nin de içinde bulunduğu Sahel bölgesine hem askerî hem de siyasi araçlarla yatırım yapmıştır. Kalkınmaya yönelik yatırımları olmuştur fakat 2012'de çatışmaların ortaya çıkmasıyla yine askeri alana odaklanılmıştır (Pye, 2021, s.2). Fransa'nın da ısrarı ile diğer Avrupa ülkelerinin ve AB'nin bölgede daha aktif bir tutum takındığını söylemek mümkündür (Pye, 2021, s.6). AB'nin yaklaşık 17 üye devleti polis veya asker bakımından BM'nin Mali'deki ilgili birimine destek sağlamaktadır (Bye, 2021, s. 6).

Afrika ayağında Fransız dış politikasının ya da AB dış politikasının ne kadar Avrupalılaşacağı tartışma konusudur. Dış politika AB'nin ortak politika alanıdır yani ilgili politikanın Örgüt'ün ortak politikası olabilmesi için tüm üye devletlerce benimsenmesi gerekmektedir. Dolayısıyla Macron istediği hedefe ulaşamayabilir.

Mali'deki yabancı ya da uluslararası faaliyet salt Fransa ile sınırlı değildir. BM Güvenlik Konseyi çeşitli kararlar alabilirken, ABD'nin yanı sıra Avrupa'nın diğer devletleri gerek Mali'de gerekse Sahel'in farklı bölgelerinde faaliyet gösterebilmektedir. Aralarında Fransa'nın da bulunduğu Batı devletlerinin Sahel'e yönelik politikalarının çeşitli ayakları bulunmaktadır. Terörizmle mücadelede 5000 kişilik askerî kuvveti ile Fransa öne çıkmaktadır. ABD ise lojistik, istihbarat ve Özel Kuvvetler ile operasyonlara destek vermektedir. Yerel/bölgesel ordular bir yandan eğitilirken bir yandan da ekipmanları yenilenmektedir. Avrupa devletleri ise genelde finansman ve kalkınma desteğinde bulunmaktadır.

Aralık 2012’de BM Güvenlik Konseyi 2085 (UN Security Council, 2012) sayılı kararıyla Mali’ye AFISMA’nın konuşlanmasının önünü açmıştır. Şubat 2013’de AFISMA birlikleri Mali’ye konuşlanmıştır. Söz konusu karar sivillerin korunmasının Mali’nin sorumluluğunda olduğunu belirtirken Afrika devletlerinin önceliğinde uluslararası destek gücünün kurulmasına yetki vermiş ve bu gücün görevinin Mali’ye sivillerin korunmasında destek vermek olduğunu kaydetmiştir. Konsey’in 2085 sayılı kararı ile ECOWAS, Mali ordusu ve Fransa operasyona başlamıştır.

Mali’de mevcut dönemde uluslararası gücün bulunmaya devam etmesi Afrikalılaşma ve Avrupalılaşma başlığında okunabilir. BM’nin Mali Misyonu (*Mission Multidimensionnelle Intégrée des Nations Unies Pour la Stabilisation au Mali*, MINUSMA)⁸, Barkhane Operasyonu ve FC G5 Sahel Ortak Gücü⁹ ülkede varlık göstermektedir. Söz konusu güçlerin faaliyetleri kapsamında Fransa, Afrika ve AB arasında kıtadaki askerî operasyonlarda sorumluluk, risk ve yük paylaşılmasına gidilmektedir (Chafer, 2016, s. 129). Dolayısıyla Afrikalılaşma ve Avrupalılaşma başlıkları çalıştırılmak istenmektedir. Örneğin Nisan 2017’de AfB’nin Barış ve Güvenlik Konseyi G5 Sahel Ortak Gücü’nün konuşlanmasında yetkilendirmede bulunmuştur.

Serval Operasyonu, Afrikalı yani yerel unsurlara da sorumluluk verilmesini hedeflediği için “Afrikalılaşma” bağlamında değerlendirilebilir. Buna göre askerî müdahalenin öncesinde ilgili ülkenin talebi, ilgili kıtasal kurumsallaşmasının onayı alınacaktır ve Afrikalı yani yerel kuvvetler operasyonda başlıca rolü oynayacaktır (Chafer, 2016, s. 125). AFISMA bünyesinde Afrikalı birliklerin katılması bu bağlamda Fransa’nın başarısı olarak kabul edilmektedir (Spet, 2015, 70). Diğer yandan ECOWAS ve AfB’nin Mali’ye yönelik izleyeceği tutumu belirleyememesi ve çekingen davranması da sürece müdahale edecek aktörün Fransa olmasına sebebiyet vermiştir (Haidara, 2015, s.260). Fakat ECOWAS operasyonu desteklemiştir (Recchia, 2020, s. 508).

Fransa’nın Serval Operasyonu uluslararası konjunktür ve diğer aktörlerin Mali’ye yönelik tutumları ile yakından bağlantılıdır. Her ne kadar havadan destek verseler de (Pye, 2021, s. 4) AB ve ABD’nin operasyonu başlatmada olumsuz etkileri olmuştur. Örneğin AB 2012’de Ortak Güvenlik ve Savunma (*Common Security and Defence Policy*, CSDP) askerî birliğinin konuşlanmaması kararını almıştır (Chafer, 2016, s. 12). Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası, Avrupa’nın komşu bölgelerinde istikrarın ve refahın sağlanması ve korunmasını amaçlamaktadır. Mali’ye yönelik tutumunda aktif olacağı düşünülürken pasif bir tutum içine giren AB’nin faaliyetleri Fransa’nın müdahalesi ile kıyaslandığında AB’nin sürece geç müdahale ettiğini söylemek mümkündür. Ocak 2013’te Askerî Eğitim Görevi’ni kurmuştur ki bu kararı alması da uzun zamanı almıştır. Söz konusu birimin amacı Mali askerî birliklerinin eğitilmesi olmuştur. BM de bölgeye askerî kuvvet göndermeye hazır değilken o dönemde Afrikalı liderler ise Afrika gücünün konuşlanmasına dair sadece görüşmeler yapmaktaydı (Chafer, 2016, s. 12). Dolayısıyla Afrika güçleri konuşlanmamıştı (Francis, 2013, s. 5).

Barkhane’de küçülmeye gidilmesi ve Fransa’nın yanında diğer aktörlere de görev ve sorumluluk verilmesi Paris’in hedeflerini sadeleştirilmesi olarak yorumlanabilir. Paris’in hedefleri artık geniş alanların ya da bölgelerin güvenliğinin sağlanması değil terörizmle mücadele ve yerel birimlere yardım etmek olacaktır. Fransa’nın Mali’deki değişen duruma göre değişiklik yaptığını Fildişi Sahili Cumhurbaşkanı Alassane Ouattara bizzat açıklamıştır (Boisbouvier et Perelman, France 24, 16 Şubat 2022).

⁸ Güney Sudan’daki BM barış misyonundan sonra en büyük ikinci barış koruma misyonudur. BM Andlaşması’nın VII. Bölümü kapsamında ve BM Güvenlik Konseyi’nin Nisan 2013 tarihli 2100 sayılı kararı kapsamında kurulmuştur. 2003’ten bu yana Mali’de en az 89 barışkoruma gücü görevlisi öldürülmüş ve 166’sı yaralanmıştır. Dolayısıyla en tehlikeli misyonlar arasında yer almaktadır. Bkz: Mathieu Bere, “Armed Rebellion, Violent Extremism, and the Challenges of International Intervention in Mali”, *African Conflict and Peacebuilding Review*, Vol. 7, No. 2 (Fall 2017), s. 60-84, s. 67

⁹ Bölgesel askerî güç olup; Burkina Faso, Çad, Mali, Moritanya ve Nijer’in birliklerinden oluşmaktadır. Sahel bölgesinde terörizmle, uyuşturucu ve insan kaçakçılığı ile mücadele görevleri bulunmaktadır.

Barkhane Operasyonu'nun değerlendirileceği bir diğer alan da "Afrikalılaşma"dır. Paris'in istediğinin aksine Afrikalı kuvvetler operasyonda yeterince faal olamamış ve "Afrikalılaşma" stratejisi uygulanamamıştır (Chafer, 2016, s. 127). Bu nedenden ötürü Fransa, Mali'deki operasyonu BM'ye teslim etmeyi hedeflemektedir. Söz konusu geçişin Mali'de belli oranda istikrarın sağlanması ile gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır. Mali'da BM'nin görevi olarak MINUSMA bulunmaktadır. Mali'deki barış sürecini desteklemekle görevlidir. Aynı zamanda Sahel ülkelerinin ve Avrupa ülkelerinin de sürece dahil olmalarının Elysée Sarayı tarafından istendiği unutulmamalıdır. Temmuz 2013'te MINUSMA birlikleri Mali'de konuşlanmış ve AFISMA'dan yetkiyi devralmıştır.

Fransa'nın farklı aktörlerle ve yerel birimlerle işbirliği yapması meşruluk bakımından müdahalenin çokça eleştirilmediğini göstermektedir. Bu durumu Afrikalılaşma ve Avrupalılaşma hedeflerinde de okumak mümkündür. Barkhane'de istenilen oranda Afrikalılaşma gerçekleşmesi de ECOWAS ve G5 devletlerinin varlığı ve katılımı önemlidir. AB, BM gibi aktörlerin tutumu Fransa'nın bölgede politikasını etkilemiş dolayısıyla Fransa'nın Mali'ye yönelik askeri operasyonlarında Stratejik Özerklik, Afrikalılaşma ve Avrupalılaşmanın önemine bir kez daha dikkat çekilmiştir.

Macron, Stratejik Özerklik hedefini çeşitli örneklerle gündeme getirmeye çalışmaktadır. Barkhane Operasyonu bu bağlamda akla gelmektedir. Barkhane Operasyonu'na Avrupalı ülkelerin katkısını isterken Macron, sıkça başvurduğu hedefleri yinelemiştir. Bunlardan birincisi Avrupa'ya yeni bir göç dalgasının ve ikincisi Avrupa'da terör saldırılarının önlenmesidir. Paris'e göre Avrupa'nın karşı karşıya kaldığı en büyük tehditlerden birisi de terör saldırılarıdır (Major, 2021, s. 36).

Fransa'nın Mali'ye yönelik yaklaşımı ve ilgili politikaları değişmiştir. Buradaki değişiklik hem nicelik hem de nitelik açısından geçerlidir. Askerlerin sayısı azalmıştır aynı zamanda görev tanımı da daralmıştır. Yukarıda da belirtildiği üzere odak noktası terörizmle mücadelede ve Sahel devletlerinin askerlerinin eğitimi olacaktır. Aynı zamanda Fransa, Takuba Operasyonu'na destek verecektir.

Fransa'nın Çekilmesi ve Siyasette Değişiklik

Askeri operasyon düzenleyen yabancı devletin Afganistan'da olduğu gibi Mali'de de stratejide değişikliğe gitmesi ve belirlenen hedeflerin gerçekleşmemesi ABD'nin Afganistan deneyimi ve Fransa'nın Mali deneyimi arasında benzerlikkarşılıklı ilişkisinin kurulmasına sebebiyet vermektedir. Diğer yandan böyle bir ilişkinin kurulması Fransa'nın Afganistan'daki siyasetini de gündeme getirerek Paris'in Afganistan ve Mali siyasetleri bağlamında yorum yapılabilmesine olanak sağlamaktadır. Fransız ordusunun Afganistan'daki deneyimi Mali'deki terörizmle mücadele alanında başarısını getirmiştir. Özellikle 2013'te Mali'de silahlı teröristlere karşı girişilen operasyonlar önemlidir.

Fransa'nın Sahel'deki özellikle Mali'deki terörizmle mücadelesi ve başarı karnesi "Fransa'nın Afganistan'ı" kavramını akla getirmektedir. Dolayısıyla Afganistan'daki gelişmeler Fransa tarafından çok yakından takip edilmiştir. Bunun en önemli sebebi benzer bir gelişmenin Mali'de gerçekleşmesi ihtimalidir. Paris'in askerlerini çekmesi durumunda Fransa'nın çıkarlarına ters düşen, insan haklarına ve demokratik yönetime uzak olan bir yönetimin işbaşına gelmesinden endişe edilmektedir. Bu doğrultuda Fransa'nın Mali'deki askeri varlığında küçülmeye gidileceğini açıklaması "Afganistan 2.0/Fransa'nın Afganistan"ı ifadelerinin daha yüksek sesle dile getirilmesine sebebiyet vermiştir.

Elysée Sarayı'nın Barkhane Operasyonu'nda küçülmeye/çekilmeye gitmesine dair farklı nedenleri bulunmaktadır. Askeri kayıpların yaşanması, Fransız kamuoyunda operasyona verilen desteğin azalması ve Fransız kayıplarından rahatsızlık duyulması, Mali'de saldırıların ve istikrarsızlığın devam etmesi ve Sahel'de artan Fransa karşıtlığından sonra çekilme kararı gelmiştir. Aynı zamanda Barkhane Operasyonu belli bir müddet sonra Fransa için stratejik yük teşkil etmiştir. Bu bağlamda Fransa'nın ve Avrupa'nın daha

yakın coğrafyalarında ortaya çıkan tehditlere odaklanma hedeflerinin altı çizilmektedir (Tull, 2021, s. 3). Bunun dışında Barkhane Operasyonu'nun mali bir yük getirdiği de gerçektir. 2020 yılı rakamlarına göre bahse konu operasyonun Fransa'ya maliyeti yaklaşık 1 milyar Avro olmuştur. Bu rakam Fransa'nın yurtiçi ve yurtdışındaki askerî operasyonlarının yaklaşık yüzde 70'ine tekabül etmektedir (Tull, 2021, s. 3).

Fransa'nın çekilmesiyle Paris'in ilgili politikaları ve Barkhane Operasyonu daha yakından takip edilmeye başlanmıştır. Birçok alanda eleştirilerin getirildiğini söylemek mümkündür. Bunlardan biri de Mali'nin "Fransa'nın Afganistan"ı olarak değerlendirilmesidir. Fransa'nın Mali'nin kuzeyinden çekilerek ortaya çıkacak olan boşluğun IŞİD ve El-Kaide tarafından doldurulmasından endişe edilmektedir. Dolayısıyla her ne kadar Fransa'nın zaman çizelgesine uyan bir gündem de olsa küçülme, strateji değişikliği başta bölgede olmak üzere dünyanın farklı bölgelerine yönelik tehdit unsurunu arttırmaktadır. Zaten çekilme ya da küçülme herhalukarda Fransa'nın bu adımının olası sonuçları bakımından eleştirilmesine ve bu karar ile sonuçları arasında denge kurulmasına sebebiyet verecektir (Tull, 2021, s. 4). ABD'nin Afganistan'dan çekilmesi ve zamanlaması dolayısıyla Paris'in aleyhine bir gelişme olmuştur. Diğer taraftan ABD'nin Afganistan deneyiminin ve Fransa'nın deneyiminin birtakım farklı noktaları bulunduğu hatırlanmalıdır. Örnek olarak vermek gerekirse Fransa, Bamako'nun radikal siyasi İslamcı gruplarla görüşme/uzlaşma konusunda Mali'nin egemenliğinin altını çizirken Afganistan'da Taliban ile görüşmeye yapan Amerikan yönetimleri olmuş ve Kabil dışlanmıştı (Tull, 2021, s.2).

Paris'in süreç içinde ve konjonktüre de bağlı olarak Mali politikasında değişikliğe gitmiştir. Uygulanan siyaset işgalden, sömürge yönetiminden, eğitim ve danışmanlığa doğru evrilmiştir. Bir müddet sonra Fransa, askerî müdahalede bulunacağına dair sinyal verirken bu kararını değiştirerek askerî müdahalede bulunmuştur. Daha sonra ise Mali'den çekileceğini fakat belli oranda askerî kuvvetini tutacağını açıklamıştır.

Fransa'nın "sadeleşmeye gitmesi" son anda alınmış ya da terör saldırılarının artması neticesinde alınan bir karar değildir. Çekilme sürecinin öncesinde Paris, söz konusu kararı alacağını açıklamıştır. Yukarıda adı geçen operasyonlara başlamadan evvel Fransa zaten bölgede uzun süreli kalmayacağını ifade etmekte idi. Belli bir müddet sonrasında görev ve sorumluluk Afrikalı liderlere, yerel ve bölgesel aktörlere devredilecekti. Örneğin 2017'de Fransa'nın Stratejik Gözden Geçirilmesi'ne bakıldığında o tarihlerde de Barkhane Operasyonu'nun hem önemine hem de ileride uğrayacağı değişikliğe göndermede bulunduğu görülmektedir. Sahel'in Fransa'nın güvenlik çıkarlarının gerçekleştirilmesinde önemli yeri olduğu belirtilirken operasyonun ve ilgili faaliyetlerin bölgesel güçlere devrinin ve bölgesel sorumluluğun alınmasının amaçlandığı ifade edilmiştir (Kandel, 2020, s. 124).

Kimi kaynaklar daha önceden çekilmenin gerçekleşebileceğini bu bağlamda Paris'in iki fırsat kaçırdığını öne sürmektedir. Birinci fırsat Serval Operasyonu sonrası olarak değerlendirilirken ikinci fırsat ise 2015'te çatışan taraflar arasında Mali barış anlaşmasının¹⁰ imzalandığı dönem olarak belirtilmektedir (Tull, 2021, s. 3).

Macron, tartışma yaratan Mali'de küçülme kararına rağmen Fransa'nın Sahel bölgesinde kalacağını altını çizmiştir. Afrikalı bazı liderlerin Afganistan'da yaşanan gelişmeleri kıtada terör tehdidinin artması olarak yorumlaması da Fransa'nın askerî varlığının iç ve dış kamuoyu nezdinde meşrulaştırılmasında önem teşkil etmiştir. Macron, ülkesinin ve kıtadaki askerî birliklerin Afrika'da özellikle Sahel bölgesinde varlık gösteren El-Kaide ve IŞİD bağlantılı terör gruplarına karşı girişilen terörle mücadele faaliyetlerine destek sağlayacağını yinelemiştir.

¹⁰ Mali Hükümeti Mayıs 2015'te bazı isyancı gruplarla -çatışma devam ederken- barış anlaşması imzalamıştır. Daha sonra Temmuz 2015'te Cezayir Anlaşması imzalanacaktır.

Uzun zamandır Fransa'nın Sahel ve Mali'de askerî olarak faal olduğu düşünülünce Macron'un küçülme stratejisinin önemi daha iyi anlaşılmalıdır; çünkü Macron'a kadar hiçbir Fransız Cumhurbaşkanı askerî birliklerini Mali'den çekmemiştir. Sarkozy'nin yanında Hollande'ın da çekme gündemi olmuştur fakat Hollande çekilme yerine Barkhane Operasyonu'nu başlatmıştır (Bye, 2021, s. 5).

Serval ve Barkhane Operasyonlarının başarılı ve başarısız olduğu alanlar mevcuttur. Her iki operasyon "Mali'nin Afganistanlaşmasını" önlemiştir. Serval Operasyonu'nun Mali'nin kuzeyindeki isyanın bastırılmasında önemli bir rol oynadığı unutulmamalıdır. İsyancıların başkent Bamako'ya doğru ilerleyişi durdurulmuştur. Orduya ve hükümete Mali'nin kuzeyinin ele geçirilmesinde yardım edilmiştir. Nispeten istikrarın sağlanması Mali'de 2013 yılında devlet başkanlığı seçimlerinin düzenlenmesinde görülebilir. Öte yandan Sahel bölgesinde terör saldırıları; Barkhane Operasyonu'na, MINUSMA'ya, G5 Sahel ülkelerinin işbirliğine rağmen devam etmiştir.

Fransa, farklı bir yapılanma ile de olsa da bölgede kalmayı planlamaktadır. Takuba Operasyonu bu bağlamda akla gelen ilk örnektir. Aynı zamanda Avrupalılaştırma ilkesinde Paris, Takuba Operasyonu'na güvenmektedir. Askerî olarak küçülmeye gitmektedir; çekilmemektedir. Fransa'nın halen bölgedeki en büyük askerî varlığa sahip devlet olduğu unutulmamalıdır. Diğer bir ifadeyle Fransa'nın Sahel'den çekilme gibi bir planı bulunmamaktadır.

Sonuç

Fransa'nın Mali'den çekilme kararının ABD'nin Afganistan'dan çekilme kararı ile aynı zamana denk gelmesi, Taliban'ın Afganistan'da kontrolü yeniden kısa sürede ele geçirmesi, Sahel'de Fransa'nın mücadele etmekte olduğu terör saldırılarının devam etmesi Fransa'nın Mali deneyiminin ve ABD'nin Afganistan deneyiminin beraber değerlendirilmesine neden olmuştur. Paris'in Mali deneyimi "Fransa'nın Afganistan'ı" ya da "Afganistan 2.0" olarak bazı akademisyenlerce, medya mensupları tarafından ifade edilebilmiştir; buna göre Fransa önceden belirlediği hedeflerinde başarılı olamamıştır ve bu durumda Mali'den birliklerini çekmektedir. Başarısızlık yorumlarına ve ilgili ifadelerle karşı ise Fransa'nın Stratejik Özerklik, Afrikalılaştırma ve Avrupalılaştırma ilkeleri çerçevesinde siyaset ürettiği görülmektedir. Fransa Cumhurbaşkanı Macron, hedeflediğinin aksine Stratejik Özerkliği tüm alanlarda uygulayamamıştır fakat Stratejik Özerklik hedefine ilgili söylemlerinde sıklıkla yer vermektedir. Afganistan politikası Stratejik Özerklik için kullanılmıştır. Öte yandan Mali'de süren Afrikalılaştırma ve Avrupalılaştırma kapsamına girdiğini söylemek mümkündür.

"Fransa'nın Afganistan'ı" ifadesinin Fransa'nın Mali'deki siyasetini, hedeflerini ve deneyimlerini yansıttığını söylemek gerçeklikten uzak olacaktır. ABD'nin Afganistan'daki durumu ile Fransa'nın Mali'deki durumu farklılık teşkil etmektedir. Fransa, değişen nicelikte ve değişen görevlerde Sahel'de, Mali'de varlık göstermeye devam edecektir. Paris'in Mali'de devlet inşaatı gibi büyük ve kapsamlı bir hedefi olmamıştır. Fransa'nın Mali ile sahip olduğu bağlar, tarihi ilişkileri Afganistan'ın ABD nezdindeki tarihi koşullarıyla kıyaslanamayacak ölçüdedir.

Mali'deki çekilmenin Fransa'nın Afrika politikasında bir değişikliğe sebebiyet vereceğini ifade etmek için henüz erken olduğu düşünülmektedir. Öyle ki "Fransa'nın Afganistan'ı" ifadesi Paris'in kıtaya yönelik politikalarında kapsamlı değişikliğe neden olabileceğini ima etse de Amerikan ve Fransız deneyimlerinin farklı olmasından hareketle kapsamlı bir değişikliğin yaşanacağı ihtimal dahilinde değerlendirilmemektedir.

Fransa'nın Mali'ye yönelik politikası değişmiştir. Müdahale etmeme gündemde iken müdahale edilmiş, çekilme seçeneği hep gündemde yer almış ve sonrasında Afrikalılaştırma-Avrupalılaştırma stratejileri öne sürülmüştür. Fakat asıl önemli adımı atan yeni çekilme kararını açıklayan mevcut cumhurbaşkanı Emmanuel Macron olmuştur. Hollande döneminden itibaren çekilme Fransa'nın gündeminde yer almış

fakat Macron tarafından hayata geçirilmiştir. Serval Operasyonu'nun başında dahi Fransa'nın çekilme gündemi olduğu unutulmamalıdır (Francis, 2013, s. 5).

Macron'un ABD'nin Afganistan deneyiminden ders aldığını ve bunu da Fransız diplomasinin Mali gibi farklı alanlarında kullandığını söylemek mümkündür. Diğer bir ifadeyle Fransız dış politikasının farklı başlıklarında Afganistan'ın etkisi incelenebilir. Macron'un Irak'taki açıklamaları, AB ile ilişkilerde Stratejik Özerklik'in altını çizmesi bu bağlamda değerlendirilebilir. Mali'deki Fransız askerî yapılanmasında değişikliğe gitmesinde Afganistan'ın etkisi görülebilir fakat Mali kararında sadece Afganistan deneyiminin etkili olduğunu söylemek Macron'ın politikasının tüm hatlarıyla anlaşılmasına neden olabilir. Çünkü Macron'un Mali'ye ilişkin kararı haliyle Mali'de yaşananlarla ilgilidir ve Macron öncesi döneme de dayanmaktadır.

Afganistan üzerinden aynı zamanda dış politika ve güvenlik politikaları okunabilir; ve Afrika bağlamında değerlendirilmelerde bulunulabilir. Özellikle başkanlığının birinci döneminin sonlarına doğru Macron'un diplomatik faaliyetlerinin artması önemlidir. Irak'ta olduğu gibi bu diplomatik temaslarda terörizmle mücadelede ayrı bir yere sahiptir. Fransa dışında da terörizmle mücadelede edileceği ve farklı bölgelerde askerî varlık gösterilmeye devam edileceği belirtilirken bunun da Fransızların çıkarına uygun olduğu çünkü Fransızların güvenliğinin sağlanması hedeflendiği öne sürülmektedir.

Ayrıca Mali politikasında Fransa'nın cumhurbaşkanı seçim sürecine girmesi ve Macron'un bir kez daha aday olması etkili olmuştur. Öte yandan Fransız kamuoyunun Mali'deki operasyonlarına yönelik tepkisi de önemlidir. Fransa'daki terör saldırılarının bazılarının Afrika kökenliler tarafından gerçekleştirilmesi başta olmak üzere çeşitli sebeplerden ötürü radikal siyasal İslamcı hareketlerle mücadele hedefi Fransız kamuoyunca desteklenmektedir. Diğer yandan Fransız askerlerinin hayatlarını kaybetmeleri ve askerî operasyonların bütçesi Mali'deki operasyona karşı çıkışın nedenleri arasında yer almaktadır.

Sonuç olarak, Fransa'nın Mali'ye yönelik politikasında askerî operasyonlar öne çıkmaktadır. Serval ve Barkhane Operasyonları ile "Mali'nin Afganistanlaşması" önlenmeye çalışılmıştır. İki operasyonla sınırlı başarı elde edilmiştir fakat Paris'e göre Barkhane Operasyonu'nda hedeflere ulaşılmıştır. Mali'nin radikal siyasal İslamcı unsurların kontrolüne geçmemesi bu bağlamda başarı olarak değerlendirilebilir. Serval ve Barkhane Operasyonları'nda Paris çeşitli dış politika ilkelerini hayata geçirmeye çalışmıştır. Stratejik Özerklik, Avrupalılaştırma ve Afrikalılaştırma ilkeleri uygulamaya çalışılarak Fransa'nın dış politikası kapsamında bir çerçeve oluşturulmak istenmiştir. Örneğin gerek Afganistan politikasında gerekse Mali politikasından Stratejik Özerklik okunabilmektedir. Avrupalılaştırma ayağında ise Fransa, Takuba Operasyonu'na odaklanmaktadır. Zaten Mali örneği AB'nin güvenlik alanında hedeflerinin ve politikalarının hayata geçirilmesinde sınav niteliğinde olacaktır. Askerî operasyonlar ve ilgili ilkelerin yanında tabloyu tamamlayan bir diğer unsur da Fransa'nın Mali'de küçülmeye ve görev farklılığına gitmesidir. Çekilme olarak da adlandırılacak söz konusu politika değişikliğinde altı çizilmesi gereken önemli unsurlardan birisi çekilmenin uzun zamandır gündemde olmasıdır. Aynı zamanda sadece Macron döneminde değil öncesinde de Fransa çeşitli adımlarla Mali politikasında değişikliğe gitmiştir.

Kaynakça

- "Afghanistan overshadows Iraq summit as Macron warns against IS". (28 August 2021). *France 24*, <https://www.france24.com/en/live-news/20210828-afghanistan-overshadows-iraq-summit-as-macron-warns-against-is>, 28 Ağustos 2021 tarihinde erişilmiştir.
- "Afghanistan, Sahel, Irak : Emmanuel Macron axe sa rentrée politique sur la diplomatie"(30.08.2021). *France 24*, <https://www.france24.com/fr/moyen-orient/20210830-afghanistan-sahel-irak-emmanuel-macron-axe-sa-rentree-politique-sur-la-diplomatie>, 09 Eylül 2021 tarihinde erişilmiştir.
- "After Afghanistan, Europe wonders if France was Right About America", (04 September 2021). *The Economist*, <https://www.economist.com/europe/2021/09/02/after-afghanistan-europe-wonders-if-france-was-right-about-america>, 16 Eylül 2021 tarihinde erişilmiştir.
- "Emmanuel Macron annonce la fin de l'opération Barkhane au Sahel", (10 June 2021) *France24*, <https://www.france24.com/fr/afrique/2021.06.10-operation-barkhane-emmanuel-macron-va-annoncer-une-restructuration-des-troupes>, 16 Eylül 2021 tarihinde erişilmiştir.
- "French Forces Pull out of Tessalit Base Amid Northern Mali Drawdown, (16 November 2021). *France 24*, <https://www.france24.com/en/africa/2021.11.16-french-forces-pull-out-of-tessalit-base-amid-northern-mali-drawdown>, 21 Şubat 2022 tarihinde erişilmiştir.
- FIDH/AMDH – Dans le centre du Mali, les populations prises au piège du terrorisme et du contre-terrorisme, Novembre 2018, No. 727.
- French Forces Leave Mali's Timbuktu After Nearly Nine Years, (15 Aralık 2021). *Al-Jazeera*. <https://www.aljazeera.com/news/2021/12/15/french-forces-leave-malis-timbuktu-after-nearly-9-years>, 21 Şubat 2022 tarihinde erişilmiştir.
- "La défense européenne est compatible avec l'Otan, assure Emmanuel Macron" (19 Haziran 2021). *L'Opinion*, <https://www.lopinion.fr/international/la-defense-europeenne-est-compatible-avec-lotan-assure-emmanuel-macron>, 08 Ağustos 2021 tarihinde erişilmiştir.
- "Macron insiste sur 'autonomie stratégique' de l'UE face à des eurodéputés". (06 Septembre 2021). *Le Point*, https://www.lepoint.fr/politique/macron-insiste-sur-l-autonomie-strategique-de-l-ue-face-a-des-eurodeputes-06-09-2021-2441868_20.php, 22 Kasım 2021 tarihinde erişilmiştir.
- "Macron Veut Europeaniser la Lutte Contre le Terrorisme dans le Sahel", (30 Juin 2020). *TRT Français*, <https://www.trt.net.tr/francais/europe/2020/06/30/macron-veut-europeaniser-la-lutte-contre-le-terrorisme-dans-le-sahel-1446341>, 21 Şubat 2022 tarihinde erişilmiştir.
- "Mali's Tuareg Rebels Sign Peace Deal", (20 June 2015). *BBC*. <https://www.bbc.com/news/world-africa-33213931>, 21 Şubat 2022 tarihinde erişilmiştir.
- "Mali: Enabling Dialogue with the Jihadist Coalition JNIM" (10 December 2021). *International Crisis Group*, Report 306/ Africa, <https://www.crisisgroup.org/africa/sahel/mali/306-mali-enabling-dialogue-jihadist-coalition-jnim>, 21 Şubat 2022 tarihinde erişilmiştir.
- "Mapping the contours of Jihadist Groups in the Sahel", *The Conversation*, (24 September 2021). <https://theconversation.com/mapping-the-contours-of-jihadist-groups-in-the-sahel-168539>, 21 Şubat 2022 tarihinde erişilmiştir.
- "Pour Emmanuel Macron, l'Otan est en état de «mort cérébrale», (07 Novembre 2019) *Le Figaro*, <https://www.lefigaro.fr/international/le-president-francais-emmanuel-macron-juge-l-otan-en-etat-de-mort-cerebrale-20191107>, 08 Ağustos 2021 tarihinde erişilmiştir.
- Rapport d'Information sur L'Opération Barkhane, (14 Nisan 2021), *Assemblée Nationale*. https://www.assemblee-nationale.fr/dyn/15/rapports/cion_def/115b4089_rapport-information.pdf, 18 Haziran 2021 tarihinde erişilmiştir.
- Resolution 2085, UN Security Council, https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_res_2085.pdf, 2021.
- "Sahel-Sahara: France's Troop Redeployment Plan", *Africa Research Bulletin*, (May 1-3 2014).

- Bere, M., (Fall 2017), *Armed Rebellion, Violent Extremism, and the Challenges of International Intervention in Mali*, *African Conflict and Peacebuilding Review*, Vol. 7, No. 2 s. 60-84.
- Berthelie, A. (30 Ağustos 2021). *Afghanistan: Macron nuance ses propos sur l'immigration et fâche...* Marine Le Pen, *Yahoo*. <https://fr.news.yahoo.com/afghanistan-macron-nuance-propos-limmigration-095817054.html>, 16 Eylül 2021 tarihinde erişilmiştir.
- Boisbouvier C. et Perelman, M. (16 Şubat 2022). "Le Président Ivoirien Alassane Ouattara estime que 'le départ de Barkhane laisse une vide'", *France 24*, <https://www.france24.com/fr/émissions/l-entretien/20220216-le-président-ouattara-sur-france-24-la-fin-de-l-opération-barkhane-laisse-un-grand-vider>, 21 Şubat 2022 tarihinde erişilmiştir.
- Chafer, T. (2013). "The UK and France in West Africa: Towards Convergence", *African Security*, 6: 3-4, s. 234-256.
- Chafer, T. (2016). "France in Mali: Towards a new Africa strategy?", *International Journal of Francophone Studies*, Vol. 19 Number 2, s.119-141.
- Charbonneau, B. (2017). "De Serval à Barkhane : les problèmes de la guerre contre le terrorisme au Sahel", *Les Temps Modernes*, Vol. 2-3, No. 693-694, s.322-340.
- Charbonneau, B. (2019). "Faire la paix au Mali: les limites de l'acharnement contre-terroriste", *Canadian Journal of African Studies / Revue canadienne des études africaines*, s. 1-16.
- Charbonneau, B. et Sears, J. (2014). "Faire la guerre pour un Mali démocratique : l'intervention militaire française et la gestion des possibilités politiques contestées", *Canadian Journal of Political Science / Revue canadienne de science politique*, Vol. 47, No. 3 (September 2014), s. 597-619.
- Dalaa, M. (31 August 2021). "La région du Sahel sur les traces du scénario afghan", *Anadolu Agency*, <https://www.aa.com.tr/fr/afrique/la-région-du-sahel-sur-les-traces-du-scénario-afghan-analyse/2351886>, 17 Eylül 2021 tarihinde erişilmiştir.
- Eilstrup-Sangiovanni, M. (16 August 2013). "The EU's Common Security and Defense Policy and the Mali Crisis, E-International Relations", <https://www.e-ir.info/2013/08/16/the-eus-common-security-and-defense-policy-and-the-mali-crisis/>, 21 Şubat 2022 tarihinde erişilmiştir.
- Ellyatt, H. (20 September 2021). "After Merkel, France could try to edge out Germany as Europe's 'superpower'", *CNBC*, <https://www.cnn.com/2021/09/20/will-france-try-to-edge-out-germany-after-merkel-leaves-office.html>, 07 Ekim 2021 tarihinde erişilmiştir.
- Francis, D. J. (2013). *The Regional Impact of the Armed Conflict and French Intervention in Mali*, Norwegian Peacebuilding Resource Centre, 2013.
- Griffin, C. (2016). "Operation Barkhane and French Counterterrorism and Military Cooperation in Sahel", *Small Wars & Insurgencies*, 27:5, pp. 896-913,
- Haidara, B. (2015). *Les formes d'articulation de l'islam et de la politique au Mali*. Géographie. Uni- versité Michel de Montaigne - Bordeaux III, Français, <https://tel.archives-ouvertes.fr/tel-01319122/document>, 24 Kasım 2021 tarihinde erişilmiştir.
- Jesus, C. E., (2015). "Risks and Threats in the Western Sahel: Radicalization and Terrorism in the Sub-Region", *Paix et Sécurité Internationales*, Num. 3, janvier-décembre, pp. 167-183.
- Ibrahim, I. Y. and Zapata, M. *Regions at Risk: Preventing Mass Atrocities in Mali*, Early Warning, April 2018.
- Kandel, M. (2020). "Hand in Hand and Eye to Eye? US-French Counterterrorism Operation in the Sahel in the Trump-Macron Era", eds. By Maud Quessad, Frédéric Heurtebize, Frédéric Gagnon, *Alliances and Power Politics in the Trump Era: America in Retreat?* Cham, Palgrave Macmillan.
- Kanti, M. I. (2013). "The French Intervention in Mali", *African Perspectives*, Vol. 11, Issue 38, pp. 19-22.
- Mahmoud, S. (27 August 2021). "France's Macron Visits Iraq to Show Support and Strengthen Ties", *The National*, <https://www.thenationalnews.com/mena/iraq/2021/08/27/frances-macron-visits-iraq-to-show-support-and-strengthen-ties/>, 21 Şubat 2022 tarihinde erişilmiştir.

- Major, C. (2021). "A Committed but Challenging Ally: France's NATO Policy", France's Foreign and Security Policy under President Macron, SWP Berlin, May, pp. 35-41
- Marchal, R. (2018). "La France et l'Afrique sous Emmanuel Macron. Stagnation ou reconfiguration?", *Afrique e Oriental*, Numéro 1-2, pp. 73- 87.
- Michon, A. (10 Octobre 2021). "La construction de l'autonomie stratégique européenne face à la profondeur stratégique turque : le jeu diplomatique de macron", <https://www.ifri.org/fr/publications/briefings-de-lifri/construction-de-lautonomie-strategique-europeenne-face-profondeur>, Institut Français de Relations Internationales, 22 Kasım 2021 tarihinde erişilmiştir.
- Namaïwa, B. (2017). "Le djihadisme au Sahel : enjeux et perspectives", *Afrique et développement*, Volume XLII, No. 3, s. 197-217.
- Nougayède, N. (12 Juin 2008). "De Chriac à Sarkozy: la France redécouvre la guerre d'Afganistan", *Le Monde*.
- O'Grady, S. (25 Septembre 2021). "Germany's likely election victor? Macron and France", *Independent*.
- Pye, K. (March 2021). The Sahel: Europe's Forever War, Center for European Reform, https://www.cer.eu/sites/default/files/pbrief_sahel_31.3.21.pdf
- Recchia, S. (2020). "A legitimate sphere of influence: Understanding France's turn to multilateralism in Africa", *Journal of Strategic Studies*, Vol. 43, No. 4, s. 508–533.
- Rempe, M. (May 2021). Decolonization by Europeanization? KFG Working Paper No. 27.
- Ricketts, P. (2020). "Rediscovering a Strategic Purpose for NATO" , PRISM 9, No.1, s. 22-31.
- Rovan, A. (06 October 2021), "Défense européenne: Emmanuel Macron tente d'enrôler les Européens sur l'autonomie stratégique", *Le Figaro*, <https://www.lefigaro.fr/international/defense-europeenne-emmanuel-macron-tente-d-enroller-les-europeens-sur-l-autonomie-strategique-20211006>, 22 Kasım 2021 tarihinde erişilmiştir.
- Schmitt, O. (2015). "Européanisation ou otanisation?: le Royaume-Uni, la France et l'Allemagne en Afghanistan", *Politique Européenne*, No 48, s.150-177.
- Spet, S. (2015). "Operation Serval: Analyzing the French Strategy Against Jihadists in Mali", *ASPJ Africa & Francophonie*, 3rd Quarter, s. 66-79.
- Staunton, E. (2022). "France is back': Macron's European policy to rescue 'European civilisation 'and the liberal international order", *Third World Quarterly*, Vol. 43, Issue 1, s. 18-34.
- Macron's Foreign Policy Ambitions Meet France's Realities", Stratfor Analysis, May 2018.
- Tandoğan M. and Bouacha, O. (2017). "The Algerian Security Approach Towards the Sahel Region: Case of Mali", *Türkiyat Mecmuası*, c.27/1, s. 305-325.
- Taylor, P. (27 April 2021). "In the Sahel, Macron faces his Afghanistan", *Politico*, <https://www.politico.eu/article/in-the-sahel-macron-faces-his-afghanistan/>, 08 Haziran 2021 tarihinde erişilmiştir.
- Tull, D. M. (January 2021). Operation Barkhane and the Future of Intervention in the Sahel, SWP Comment, No. 5.
- Uchegara, K. (2014). "France-Afrique Relationship: A Declining Model", *Yönetim Bilimleri Dergisi*, Cilt 12, Sayı 23, s. 33-53..